

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

PLAN VAN AANPAK

Evaluatie van het Fonds
Wetenschappelijke Onderzoek -
Vlaanderen (FWO), 2023

14 december 2022
Evaluatiecel,
Afdeling Strategie en Coördinatie
Afdeling Onderzoek

Inhoudstafel

1 Inleiding.....	4
2 Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie.....	6
2.1 Aanleiding.....	6
2.2 Bepalingen.....	6
3 Beleidscontext.....	8
3.1 Situering.....	8
3.1.1 Beknopte historiek van het FWO.....	8
3.1.2 Huidige context van het FWO.....	8
3.1.3 Positie binnen de financiering(ssstromen) van onderzoek van de universiteiten.....	9
3.2 Samenwerkingsovereenkomst 2019-2023.....	10
3.2.1 Aanbevelingen uit de vorige evaluatie(s).....	10
3.2.2 Bepalingen van de samenwerkingsovereenkomst.....	12
3.3 Ontwikkelingen in de beleidscontext.....	16
3.3.1 Regeerakkoord en beleidsnota 2019-2024.....	16
3.3.2 Beleids- en begrotingstoelichtingen.....	18
3.3.3 Compensatieregeling impact Covid-19.....	18
4 Doelstellingen en beoogde resultaten.....	20
4.1 Uitgangspunten voor de evaluatie.....	20
4.2 Doelstellingen van de evaluatie.....	20
4.3 Beoogde resultaten.....	21
5 Kijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie.....	23
5.1 Inhoudelijk.....	23
5.2 Tijds kader.....	23
5.3 Evaluaties van andere en/of gerelateerd aan financieringsinstrumenten voor onderzoek.....	23
5.4 Input van het voorwerp van de evaluatie.....	23
5.5 Input uit de onderzoekersbevraging.....	23
6 Evaluatielijken.....	25
6.1 Ex-postluik.....	25
6.1.1 Beleidsplanning en -realisatie.....	25
6.1.2 Werking en governance.....	26
6.1.3 Prestaties en Impact.....	27
6.2 Ex-anteluik.....	27
6.3 Conclusies en aanbevelingen.....	28
7 Evaluatieonderdelen, -methodologieën en procedure.....	30
7.1 Onderdelen van de evaluatie en methodologieën.....	30
7.2 Procedure.....	30
7.2.1 Bronnen.....	30
7.2.2 Evaluator.....	30
7.2.3 Verloop.....	31
7.2.4 Nazorg.....	31
7.3 Planning.....	32
8 Informeren van en afstemming met het evaluatievoorwerp.....	33
9 Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie.....	34
9.1 Algemeen.....	34
9.2 Beschikbaarheid van documenten.....	34
10 Communicatiebeleid.....	36

Bijlage 1 Richtlijn/leidraad voor de zelfevaluatie van het FWO.....	37
Inleiding.....	37
Ex-postluik van de zelfevaluatie.....	37
Terugblik op conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie.....	37
Beleidsplanning en -realisatie/rol, positie en meerwaarde.....	38
Werking, governance en aansturing.....	38
Resultaten, prestaties en impact.....	39
SWOT-analyse.....	39
Ex-anteluik van de zelfevaluatie.....	39

1 Inleiding

Zoals omschreven in de eigen woorden van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek¹ – Vlaanderen (FWO) en vastgelegd in het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en de financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (hierna W&I-decreet genoemd)² is de missie van het FWO opgebouwd rond volgende pijlers: *“het door financiële steun stimuleren en ondersteunen van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek³, het strategisch basisonderzoek⁴, het klinisch-wetenschappelijk onderzoek, de aanschaf van zware en middelzware onderzoeksinfrastructuur⁵ en het beheer van grote reken capaciteit in Vlaanderen”*. Het FWO wil de realisatie van excellent onderzoek bevorderen door – naast financiële ondersteuning – internationale samenwerking en mobiliteit te stimuleren.

Zoals omschreven in het W&I-decreet (art. 15) is de Vlaamse Regering gemachtigd om onder de voorwaarden vermeld in het decreet (art. 15 t.e.m. 22) deel te nemen aan de privaatrechtelijke stichting van openbaar nut Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen. Het decreet omschrijft in artikels 17 en 18 de (in de alinea hierboven omschreven) missie en taken van het FWO.

Artikel 15 §2 van het W&I-decreet bepaalt dat het FWO erkend is als een privaatrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap zoals vermeld in artikel III.14 van het Bestuursdecreet⁶. Hiertoe wordt in artikel 20 van het W&I-decreet gespecificeerd dat er tussen de Vlaamse Regering en het FWO een samenwerkingsovereenkomst wordt gesloten zoals vermeld in artikel III.16 van het Bestuursdecreet.

De huidige samenwerkingsovereenkomst, voor de periode 2019-2023, werd door de Vlaamse Regering op 5 april 2019 goedgekeurd.⁷ De voorbereidingen en de onderhandeling voor deze samenwerkingsovereenkomst bouwden voort op de conclusies en de aanbevelingen van de specifieke evaluatie van het FWO over de periode 2012-2017 en de systeemevaluatie onderzoeksfinanciering van 2018⁸.

¹ Zie ook: <https://www.fwo.be/nl/het-fwo/profiel/>

² Zie ook: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1018085¶m=informatie>

³ Art. 2 9° van het W&I-decreet omschrijft fundamenteel wetenschappelijk onderzoek als: *“experimentele of theoretische werkzaamheden die in de eerste plaats tot doel hebben om nieuwe kennis te vergaren over de fundamenteen die aan verschijnselen en waarneembare feiten ten grondslag liggen zonder daarbij een specifieke toepassing of een specifiek gebruik op het oog te hebben.”*

⁴ Art. 2 10° van het W&I-decreet omschrijft strategisch basisonderzoek als: *“kwalitatief hoogwaardig generisch onderzoek, dat beoogt wetenschappelijke of technologische capaciteit op te bouwen als basis voor economische en/of maatschappelijke toepassingen die bij de aanvang van het onderzoek nog niet duidelijk zijn gedefinieerd en alleen effectief kunnen worden ontwikkeld met vervolgonderzoek.”*

⁵ Art. 2 15° van het W&I-decreet omschrijft onderzoeksinfrastructuur als: *“de faciliteiten en bronnen die het verrichten van grensverleggend en strategisch basisonderzoek bevorderen, daaronder onder meer begrepen wetenschappelijke infrastructuur, collecties, natuurlijke habitats, corpora en databanken, met inbegrip van de digitale ontsluiting ervan.”*

Art. 2 16° omschrijft middelzware onderzoeksinfrastructuur als: *“de onderzoeksinfrastructuur waarvan de totale financieringskosten ten minste 150.000 euro en ten hoogste 1.000.000 euro bedragen die onder- en bovengrensbedragen kunnen worden aangepast door de Vlaamse Regering.”* Art. 2 17° omschrijft zware onderzoeksinfrastructuur als: *“de onderzoeksinfrastructuur waarvan de totale financieringskosten meer dan 1.000.000 euro bedragen dat ondergrensbedrag kan worden aangepast door de Vlaamse Regering.”*

⁶ Zie ook: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1030009¶m=inhoud>

⁷ Nota aan de Vlaamse Regering betreffende het ontwerp van samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen en het ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering houdende de herverdeling van begrotingsartikelen van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2019 (VR 2019 0504 DOC.0482)

⁸ Zie ook: <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleidsevaluaties/afgeronde-beleidsevaluaties/beleidsevaluaties-2018>

Zowel het W&I-decreet als de samenwerkingsovereenkomst met het FWO houden bepalingen in m.b.t. de evaluatie. Hoofdstuk 2 van dit plan van aanpak gaat verder in op deze evaluatiebepalingen. Samengevat kan in elk geval meegegeven worden dat deze evaluatie door het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (hierna het Departement EWI of het departement genoemd) georganiseerd wordt en afgerond moet zijn op 30 juni 2023. Het voorliggend plan van aanpak concretiseert de evaluatie van het FWO.

2 Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie

2.1 Aanleiding

Het W&I-decreet stipuleert in artikel 22 dat de Vlaamse Regering erop toeziet dat de algemene werking van het FWO, vijfjaarlijks, voor het verstrijken van de lopende samenwerkingsovereenkomst geëvalueerd wordt aan de hand van de in de samenwerkingsovereenkomst vooropgestelde operationele doelstellingen en indicatoren. De voorwaarden voor een nieuwe samenwerkingsovereenkomst worden onder meer bepaald door de resultaten van de evaluatie.

Deze decreetsbepaling wordt in de samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (2019-2023) verder geconcretiseerd.

2.2 Bepalingen

De samenwerkingsovereenkomst verduidelijkt in artikel 22 §1 dat de algemene en de wetenschappelijke werking van het FWO voor het verstrijken van de samenwerkingsovereenkomst geëvalueerd moet worden. Hierbij wordt aangegeven dat dit dient te gebeuren aan de hand van de strategische en operationele doelstellingen (SD's en OD's, art. 6) en streefdoelen (vervat in art. 7) die in de samenwerkingsovereenkomst vooropgesteld zijn. Voorts geeft artikel 22 §2 van de samenwerkingsovereenkomst een opsomming van de elementen waar de evaluatie in het bijzonder rekening dient mee te houden:

- *het beleidsplan of het strategisch plan;*
- *het behalen van de SD's, OD's en de streefdoelen;*
- *de jaarverslagen die het FWO tijdens de duur van deze samenwerkingsovereenkomst heeft bezorgd en de mate waarin de informatie in het FRIS-onderzoeksportaal⁹ voor handen is;*
- *het beleid inzake wetenschapscommunicatie;*
- *de (resultaten van de) vorige evaluatie;*
- *de zelfevaluatie die het FWO heeft opgesteld;*
- *de samenwerking met het departement omtrent een gemeenschappelijk afsprakenkalender over monitoring en rapportering van het FWO-onderzoek.*

Voor de verdere operationalisering van de evaluatie stelt de samenwerkingsovereenkomst in §3 van artikel 22 dat het Departement EWI nadere bepalingen over de reikwijdte en de inhoud van de evaluatie uiterlijk in 2022 zal opstellen en aan het FWO zal toelichten. Voorts wordt ook aangegeven dat de kosten voor de evaluatie door het departement zullen gedragen worden (art. 22 §4), dat de evaluatie door het departement zal worden georganiseerd in de eerste helft van 2023 en dat ze afgerond moet zijn op 30 juni 2023 (art. 22 §5).

Wat betreft de opzet van de evaluatie geeft de samenwerkingsovereenkomst ook aan dat het departement de gepaste evaluatieorganen dient aan te stellen, die over de expertise beschikken om de activiteiten, de resultaten en het potentieel van het FWO vakkundig te kunnen beoordelen (art. 22 §6).

De onder artikel 22 §2 vermelde op te stellen zelfevaluatie wordt aangestipt in punt 9 van de definities opgenomen in artikel 3 van de samenwerkingsovereenkomst, en verduidelijkt in §7 van artikel 22:

De zelfevaluatie bestaat uit zowel een ex-post- als een ex-antegedeelte en wordt door het FWO opgesteld op basis van een sjabloon/vragenlijst die het departement aanreikt. Het ex-antegedeelte van de zelfevaluatie behelst het opstellen van een ontwerp van beleidsplan of strategisch plan voor de periode die volgt op de looptijd van deze samenwerkingsovereenkomst. Dat ontwerp van beleidsplan of strategisch plan zal mee beoordeeld worden in het

⁹ Flanders Research Information Space, zie ook <https://researchportal.be>

kader van de evaluatie van het FWO. De volledige zelfevaluatie wordt beschouwd als een werkdocument dat input levert voor de evaluatie.

Art. 23 verduidelijkt m.b.t. de zelfevaluatie dat het ex-antegedeelte na de evaluatie verder dient te evolueren tot een definitief beleidsplan. Het FWO dient immers uiterlijk op 30 september 2023 een ontwerpbeleidsplan 2024-2028 aan de minister bevoegd voor het wetenschapsbeleid voor te leggen.

3 Beleidscontext

3.1 Situering

3.1.1 Beknopte historiek van het FWO

Het Fonds Wetenschappelijke Onderzoek – Vlaanderen, afgekort als FWO, is een stichting van openbaar nut die rechtspersoonlijkheid verkreeg bij Koninklijk Besluit van 20 januari 2006. Het W&I-decreet, erkent in artikel 15 het FWO als privaatrechtelijk vormgegeven Extern Verzelfstandigd Agentschap.

De voorloper van het FWO, het National Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO) werd in 1928 opgericht, als hoofdzakelijk een initiatief van de zakenwereld. Na de Tweede Wereldoorlog legde de overheid zich expliciet toe op het wetenschapsbeleid. Naast de oprichting van een aantal specifieke beleidsorganen, werden hiertoe ook heel wat middelen uitgetrokken voor wetenschappelijk onderzoek. Vanuit deze context werd het NFWO vanaf 1947 ook met publieke middelen gefinancierd. Gaandeweg nam de betrokkenheid van de overheid, net als de beschikbare middelen toe. In 1971 werd de subsidie aan het NFWO wettelijk vastgelegd op 4,44% van de uitgaven van de zes toenmalige universiteiten in België.

Wetenschapsbeleid werd met de staatshervorming van 1988 hoofdzakelijk de bevoegdheid van de gemeenschappen. Dit leidde tot een feitelijke opsplitsing van (de raad van bestuur van) het NFWO in twee taalkamers. Vervolgens werden in 1992 drie afzonderlijke raden van bestuur gecreëerd, nl. een voor de Nederlandstalige en een voor de Franstalige Gemeenschap en een voor federale materie. De Vlaamse raad van bestuur richtte in 1996 het Fond Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen op en in 1997 werd een eerste beheersovereenkomst met de Vlaamse Gemeenschap afgesloten. Aangezien het FWO in 2006 het statuut van stichting van openbaar nut kreeg, hield het NFWO ook op te bestaan. Het FWO aan Vlaamse zijde, het Fonds de la Recherche Scientifique (FNRS) aan Franstalige zijde, en het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FFWO) op federaal niveau, zijn de rechtsopvolgers van het NFWO. Sinds 2009 is de rechtsgrond voor het FWO opgenomen in het W&I-decreet en wordt de samenwerking tussen het FWO en de Vlaamse Regering via samenwerkingsovereenkomsten geregeld.

Het FWO ondersteunt op basis van interuniversitaire competitie het fundamenteel onderzoek in Vlaanderen. Hiervoor ontvangt het FWO jaarlijks subsidies van de Vlaamse overheid. Daarnaast heeft het FWO inkomsten van de federale overheid, het bedrijfsleven en het mecenaat.

Het FWO beschikt over een grote mate van autonomie en wordt aangestuurd via vijfjarige samenwerkingsovereenkomsten, waarin de rechten en plichten van beide zijn vastgelegd. De vorige samenwerkingsovereenkomst tussen het FWO en de Vlaamse Gemeenschap was afgesloten voor de periode 2012-2016. In principe diende in het laatste half jaar voor het aflopen van deze samenwerkingsovereenkomst (2016) een evaluatie uitgevoerd te worden zoals voorzien in zowel het W&I-decreet (art. 22) als in de samenwerkingsovereenkomst. Omdat het beleidsdomein EWI in 2016 echter een belangrijke transitie doorging met belangrijke gevolgen voor het FWO, is er in 2016 voor gekozen om geen evaluatie op te zetten. Er werd toen ook geen nieuwe samenwerkingsovereenkomst afgesloten, maar de lopende overeenkomst werd verlengd. Een dergelijke verlenging van rechtswege tot een nieuwe samenwerkingsovereenkomst in werking treedt, is immers in de regelgeving voorzien. Op basis van art. 69/5 van het W&I-decreet werd vervolgens in de tweede helft van 2018 – wanneer de transitie binnen het beleidsdomein achter de rug was – de evaluatie uitgevoerd in aanloop naar de huidige samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2019-2023.

3.1.2 Huidige context van het FWO

De grondslag voor de missie en taken van het FWO is gespecificeerd in afdeling III (art. 17 t.e.m. 18/1) van hoofdstuk II over het FWO binnen Titel II Agentschappen van het Wetenschaps- en innovatiebeleid van het W&I-decreet.

Naast de reeds in de inleiding (Hoofdstuk 1) omschreven pijlers waarrond de missie van het FWO is opgebouwd, dient ook benadrukt te worden dat het FWO openstaat voor alle wetenschappelijke disciplines en dat er vanuit een bottom-upaanpak wordt gewerkt. Met “bottom-upaanpak” wordt bedoeld dat onderzoekers hun onderzoeksvoorstellen doen aan het FWO, die deze voorstellen in een interinstitutionele competitie beoordeelt. Bij deze beoordeling primeert de wetenschappelijke excellentie van de onderzoeksvoorstellen. Daarnaast zijn interuniversitaire en internationale samenwerking, het inzetten op transparante procedures en gelijke kansen prioriteiten binnen de missie van het FWO. Het FWO beschikt tevens over een divers instrumentarium, waaronder het financieren van mandaten, projecten en infrastructuur, het uitreiken van wetenschappelijke prijzen, enz. (W&I-decreet art. 18 §1). om zijn missie te realiseren.

De interinstitutionele bottom-upaanpak van het FWO richt zich tot onderzoekers, zowel junior onderzoekers, postdoctorale onderzoekers, gevestigde onderzoekers, onderzoeksteams, high-potential onderzoekers en toponderzoekers. Het FWO is niet enkel gericht op onderzoekers van universiteiten maar ook op onderzoekers van hogescholen, strategische onderzoekscentra (SOC's), Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's) en andere kennisinstellingen, waaronder ook federale kennisinstellingen. Hierbij richt het FWO zich voornamelijk op fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, strategisch basisonderzoek en toegepast biomedisch onderzoek.

Aansluitend op het door financiële steun ondersteunen en stimuleren van onderzoek, zoals hierboven omschreven, kan het FWO ook eigen activiteiten ontwikkelen die verenigbaar zijn met het maatschappelijk doel en draagt het FWO ook bij tot de voorbereiding van het W&I-beleid van de Vlaamse Regering. (W&I-decreet art. 17 §2 en §3)

3.1.3 Positie binnen de financiering(sstromen) van onderzoek van de universiteiten

Hoewel, zoals in de eerdere alinea's omschreven, het FWO zich richt op onderzoekers van verschillende types van kennisinstellingen, vormt het FWO een belangrijke financieringspijler voor de onderzoekers van de universiteiten.

De Vlaamse universiteiten kunnen – binnen het raamwerk van de wetgeving over het hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap – hun eigen onderwijs- en onderzoeksbeleid uittekenen. De middelen die ze hiervoor ter beschikking kunnen krijgen, worden doorgaans onderverdeeld in verschillende “stromen”¹⁰:

1. De “eerste geldstroom” bestaat uit toelagen van de Vlaamse overheid en vormt de basisfinanciering. Deze toelagen dragen bij tot de dekking van de gewone uitgaven voor onderwijs, onderzoek, maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening, de financiering van de investeringen, de afbetalingen van leningen en de administratie van de instelling, met inbegrip van de roerende uitrusting. Deze middelen zijn afkomstig uit het budget van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.
2. De “tweede geldstroom” is bedoeld voor fundamenteel onderzoek en wordt op competitieve basis toegekend. Universiteiten en aspirant-bursalen kunnen er projectgeld en beurzen mee aanvragen voor onderzoek dat op zich niet streeft naar directe toepassingen. De middelen worden steeds op competitieve basis toegewezen. Deze competitie situeert zich intra- of interuniversitair en kan zich

¹⁰ Voor deze situering van de FWO-middelen ten opzichte van andere bronnen van onderzoeksfinanciering wordt hier de indeling gebruikt zoals opgenomen in de Speurgids 2022 (<https://www.ewi-vlaanderen.be/speurgids>), p. 158. Deze indeling stemt overeen met de indeling die gehanteerd wordt in het verslag over de financiële toestand en de evolutie van het personeelsbestand van het hoger onderwijs van het Regeringscommissariaat Hoger Onderwijs (<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-en-administraties/hoger-onderwijs/toezicht/rapporten-van-het-college>). De indeling in fundamenteel onderzoek, toegepast wetenschappelijk onderzoek en strategisch basisonderzoek lijkt hierbij af te wijken van de indeling die hieromtrent gehanteerd wordt in het W&I-decreet.

richten op verschillende niveaus van onderzoek. De gelden zijn beschikbaar voor alle disciplines van het wetenschappelijk onderzoek. De tweede geldstroom omvat een aantal belangrijke financieringsbronnen, waaronder het FWO en de BOF. De middelen die het FWO ter beschikking stelt, worden verdeeld op basis van interuniversitaire competitie, terwijl de middelen voor de BOF subsidies (aan de universiteiten) zijn die (over de universiteiten) verdeeld worden op basis van een aantal vaste criteria en vervolgens binnen de universiteit intern worden toegekend op basis van intra-universitaire competitie. De middelen zijn afkomstig van het budget van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie.

3. De “derde geldstroom” is die voor toegepast wetenschappelijk onderzoek. Samen met of op vraag van bedrijven, overheden of particulieren gaan wetenschappers op zoek naar interessante toepassingen of innovaties. Naast middelen die ook van het FWO afkomstig zijn, betreft het voornamelijk de middelen voor de Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) en de middelen die de universiteiten verwerven vanuit VLAIO en vanuit Europese fondsen.
4. De “vierde geldstroom” betreft de samenwerking met de privésector, inclusief de wetenschappelijke dienstverlening. Dit laatste staat naast het academisch onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek als derde grote opdracht ingeschreven in de Codex Hoger Onderwijs. Deze geldstroom omvat contractonderzoek met de privésector, onderzoek met de privésector met overheidssteun, wetenschappelijke dienstverlening en valorisatie van onderzoeksresultaten.

Boven op deze vier geldstromen zijn er nog de ‘andere opbrengsten verbonden aan onderwijs, onderzoek en dienstverlening’. De financiële bijdrage van de overheid is niet de enige inkomstenbron van de universiteiten. Andere bronnen zijn o.a. de inschrijvingsgelden van studenten, de huuropbrengsten van de sociale sector, de opbrengsten van studentenrestaurants en de opbrengsten van boeken en cursussen.

3.2 Samenwerkingsovereenkomst 2019-2023

De bepalingen van het W&I-decreet worden verder geconcretiseerd in een samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en het FWO. In art. 20 van het W&I-decreet wordt omschreven welke bepalingen deze samenwerkingsovereenkomst minimaal dient te omvatten. De huidige samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 werd door de Vlaamse Regering goedgekeurd op 5 april 2019 (VR 2019 0504 DOC.0482/1). De samenwerkingsovereenkomst ging in op 1 januari 2019 en eindigt op 31 december 2023.

3.2.1 Aanbevelingen uit de vorige evaluatie(s)

Voor de huidige samenwerkingsovereenkomst werden onder meer lessen getrokken uit de vorige evaluatie van het FWO en de systeemevaluatie onderzoeksfinanciering die in 2018 werden uitgevoerd. Aanbevelingen die in deze evaluaties werden geformuleerd betroffen, worden hieronder samengevat op hoofdlijnen¹¹:

- aanbevelingen gericht aan het FWO uit de individuele evaluatie van het FWO, stellen onder meer dat het FWO:
 - na het succesvol werken aan de interne governance en procedures in de periode voor 2019, na 2019 dient in te zetten op een momentum om een strategische FWO-agenda op te zetten;
 - verder werk dient te maken van het optrekken van de slaagkansen aangezien al te veel onderzoeksvoorstellen van een sterk wetenschappelijk niveau, toch buiten de boot vallen omdat de middelen voor financiering beperkt zijn. Dit houdt immers een risico in op demotivatie bij onderzoekers;

¹¹ Samenvattingen van de eindrapporten van deze evaluaties zijn terug te vinden via de link die in voetnoot 8 is vermeld.

- moet blijven werken aan het informeren en sensibiliseren van onderzoekers over hun carrièrekansen, zowel richting een academische loopbaan als richting het bedrijfsleven. Hierbij kan het FWO een overkoepelende rol spelen inzake intersectorale mobiliteit van onderzoekers;
 - het ontwerp van beleidsplan dat opgesteld is binnen de zelfevaluatie bij de evaluatieprocedure van 2018, naar een finale versie toe, ambitieuzer zou moeten uitwerken;
 - werk dient te maken van het valoriseren van en het omzetten in intelligence op FWO-niveau van de rapportering over de voortgang en het resultaat van het onderzoek dat het FWO financiert, en deze informatie strategisch inzet;
 - eigen beleidsruimte ontwikkelt en alternatieve financieringsbronnen aanspreekt;
 - zijn doelgroepwerking verruimt.
- aanbevelingen gericht aan de Vlaamse overheid uit de individuele evaluatie van het FWO, stellen onder meer dat:
- de Vlaamse overheid werk dient te maken van een performant O&O&I-systeem richting de EU en van een globale visie op de internationale werking van het FWO;
 - de Vlaamse overheid dient te voorzien in een langetermijnpad voor financiering van fundamenteel en strategisch basisonderzoek;
 - er werk gemaakt moet worden van een duidelijk plan over Open Science en Open Data;
 - er voor synergie tussen fundamenteel en toegepast onderzoek gezorgd moet worden en hiermee samenhangend in een versterkte samenwerking tussen FWO, VLAIO en het Departement EWI;
 - er een resultaatgericht KPI-systeem wordt uitgewerkt dat een inzicht geeft in de onderzoeksperformantie van Vlaanderen;
- aanbevelingen uit de systeemevaluatie, m.b.t. de financiering van niet-gericht fundamenteel onderzoek, stellen onder meer dat:
- beleidsactoren en onderzoekers verschillende begrippenkaders gebruiken in de context van onderzoeksfinanciering, wat het debat rond onderzoeksfinanciering bemoeilijkt. Deze begrippenkaders moeten op elkaar afgestemd worden;
 - er werk gemaakt moet worden van een (verdere) optimalisatie van het systeem en de beleidsinstrumenten voor onderzoeksfinanciering;
 - er bij het sleutelen aan één beleidsinstrument binnen de context van onderzoeksfinanciering aandacht moet zijn voor het effect van wijzigingen op andere beleidsinstrumenten binnen dit systeem, omwille van de complementariteit en interactie tussen deze onderscheiden instrumenten;
 - er bij het uitzetten van een groeipad voor O&O-bestedingen prioritair aandacht moet zijn voor meer middelen voor jonge onderzoekers die in het begin van hun carrière onderzoekscapaciteit dienen uit te bouwen (via de BOF) en voor het opkrikken van de slaagkans bij projecten en mandaten om zo meer excellente onderzoeksvoorstellen te kunnen financieren (via het FWO). Tevens wordt gevraagd een dergelijk groeipad over meerdere jaren uit te tekenen zodat instellingen dit kunnen vertalen in hun meerjarige onderzoeksstrategie en beleid.
 - de hefboomwerking van de onderzoeksfinanciering verder gestimuleerd dient te worden via diverse pistes;
 - samenwerking tussen onderzoekers en onderzoeksgroepen, zowel binnen Vlaanderen als internationaal, versterkt dient te worden;
 - er nood is aan een coherent KPI-systeem om (het beleid inzake) onderzoeksfinanciering te monitoren;
- Aanbevelingen uit de systeemevaluatie, m.b.t. de loopbanen van onderzoekers, stellen onder meer dat:
- onderzoekers beter op de hoogte gebracht moeten worden van hun loopbaanmogelijkheden en -kansen zowel binnen de academische als de bedrijfswereld.

- er blijvend aandacht besteed moet worden aan de loopbaanontwikkeling en werkomstandigheden van onderzoekers;
- verder werk gemaakt moet worden van het versterken en waarderen van intersectorale samenwerking en mobiliteit tussen de academische en niet-academische wereld;
- er voldoende ruimte geboden moet worden aan (junior) postdocs om onderzoeksactiviteiten te kunnen combineren met andere taken binnen de onderzoeksgroep zodat onderzoekers zich de verschillende rollen kunnen eigen maken;
- er via een juiste mix van het beperken van het aantal aanvragen en het verhogen van de financiering voor fundamenteel onderzoek, de slaagkans voor excellente onderzoeksvoorstellen verhoogd dient te worden;
- er werk gemaakt dient te worden van evenwichtige beoordelingsprocedures die (beter) rekening houden met alternatieve vormen van onderzoeksoutput en waarbij flexibel rekening wordt gehouden met de specificiteiten van verschillende onderzoeksdomeinen.

3.2.2 Bepalingen van de samenwerkingsovereenkomst

De samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen formuleert de te realiseren strategische doelstellingen als volgt (art. 6 §1):

1. *Van excellentie tot doorbraak*
2. *Duidelijke en vlotte procedures*
3. *In Europa en de wereld*
4. *Open wetenschap*
5. *In de samenleving*

Deze strategische doelstellingen – die eerder als thema’s omschreven zijn – worden in art. 6 §2 van de samenwerkingsovereenkomst verder gespecificeerd via de operationele doelstellingen en in art. 7 via de koppeling aan streefdoelen:

1. Van excellentie tot doorbraak	
Operationele Doelstellingen	Streefdoelen
1.1 Het FWO evalueert jaarlijks op basis van het excellentieprincipe de ingediende aanvragen en stelt hiervoor (inter)nationale samengestelde evaluatiepanels in voor alle pijlers binnen het FWO.	1.1 Negentig procent van de aanvragen hebben, waar reglementair voorzien, minstens twee externe internationale referentenrapporten.
1.2 Het FWO monitort en past de programma’s aan waar nodig, geflankeerd door vernieuwingsimpulsen voor doorbraakonderzoek, interdisciplinair onderzoek en onderzoekssamenwerking.	1.2 Bij constant beleid zal het FWO jaarlijks minstens 680 nieuwe mandaten toekennen en jaarlijks meer dan de helft van de beschikbare beleidsmiddelen besteden aan onderzoeksprojecten.
1.3 Het FWO evalueert en hervormt de panelstructuur voor de mandaten en projecten fundamenteel onderzoek in de loop van 2019-2020.	1.3 De informatie over tenminste 95 procent van de aanvragen en toekenningen van de betrokken programma’s (zie artikel 11) wordt volledig en kwalitatief doorgestuurd naar FRIS, rekening houdend met de afspraken rond overgangmaatregelen.
1.4 Het VSC ¹² bouwt een Tier-1 supercomputing platform in Vlaanderen uit in de periode 2019-2022 bestaande uit drie gekoppelde omgevingen: een Tier-1 compute-, cloud- en	1.4 Vijfentwintig procent van alle toegekende projectaanvragen is instellingoverschrijdend.
	1.5 Het FWO zal ernaar streven om het aantal donateurs (incl. bedrijven) voor onder andere

¹² Vlaams Supercomputer Centrum, zie ook <https://www.vscentrum.be>

<p>data-infrastructuur. Bij de implementatie ervan wordt beroep gedaan op de kennis, ervaring en hosting-capaciteit van alle partners binnen het VSC.</p>	<p>wetenschappelijke prijzen in excellent onderzoek te verhogen tijdens de termijn van de samenwerkingsovereenkomst.</p>
---	--

2. Duidelijke en vlotte procedures	
Operationele Doelstellingen	Streefdoelen
<p>2.1 Het FWO voert in 2020 een tevredenheidsmeting en vervolgens een regelmatige bevraging uit van de deelnemers aan zijn peerreviewprocessen (evaluatoren, aanvragers, ontvangers van ondersteuning) met het oog op de doelmatigheid, billijkheid en mogelijke verbetering daarvan.</p> <p>2.2 Het FWO brengt de output en impact van de verschillende gesteunde mandaten en projecten in kaart in het kader van versterkte intelligence. Hiervoor zal het FWO samenwerken met FRIS.</p>	<p>2.1 Het FWO organiseert tweejaarlijks (start in 2020) een tevredenheidsbevraging, indien nodig neemt FWO de nodige maatregelen en zet verbetertrajecten op.</p> <p>2.2 Het FWO levert de nodige inspanningen de doorlooptijden zo kort mogelijk te houden. De doorlooptijd, m.n. van uiterste indiendatum van de volledige aanvraag tot beslissing, van de verschillende programma's bedraagt maximaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor de mandaten fundamenteel onderzoek: acht maanden; • voor de mandaten strategisch basisonderzoek: acht maanden; • voor de reguliere projecten fundamenteel onderzoek: acht maanden; • voor de projecten strategisch basisonderzoek: negen maanden; • voor de projecten toegepast biomedisch onderzoek: acht maanden; • voor de infrastructuurprojecten: twaalf maanden. <p>2.3 Het aantal ontvankelijke en gegronde klachten en beroepen samen bedraagt per jaar maximaal 1 procent van het totaal aantal aanvragen.</p> <p>2.4 De website van het FWO heeft het label 'Toegankelijk web – Anysurfer'.</p> <p>2.5 De online aanvraagformulieren hebben het label 'Eenvoudig formulier' van de Vlaamse overheid.</p>

3. In Europa en in de wereld	
Operationele Doelstellingen	Streefdoelen
<p>3.1 Het FWO blijft inspelen op het Europese Kaderprogramma door middel van ERA-NET, JPI, opvangmandaten en andere daartoe geschikte instrumenten en maatregelen.</p> <p>3.2 Nationaal ContactPunt-Vlaanderen (NCP) breidt uit en wordt aangepast aan de werking</p>	<p>3.1 NCP-Vlaanderen zal jaarlijks minstens 1.000 contactmomenten hebben via verschillende communicatiekanalen.</p> <p>3.2 Het FWO zal jaarlijks minstens tien internationale oproepen organiseren/aanbieden waarvan minimaal twee extra-Europees.</p>

<p>van het negende EU-Kaderprogramma i.s.m. VLAIO.</p> <p>3.3 Het FWO continueert de ondersteuning van internationale mobiliteit, de extra-Europese bilaterale onderzoekssamenwerkingen en de intra-Europese samenwerking aan de hand van de (multilateral) lead agency procedure, met de nodige aandacht voor het garanderen van een voldoende hoge slaagkans.</p> <p>3.4 Het FWO bouwt mee aan het opstellen van een Vlaamse Roadmap voor internationale onderzoeksinfrastructuur, een strategische mapping van prioriteiten inzake deelname aan grootschalige onderzoeksinfrastructuur in Europa en de wereld. Het FWO voorziet ook in structurele financiering van de Vlaamse deelname aan grootschalige internationale onderzoeksinfrastructuren en stimuleert daarin een actieve rol vanuit Vlaanderen. De monitoring en rapportering hierover dient te verlopen via FRIS conform de afgesproken Roadmap.</p>	
---	--

4. Open wetenschap	
Operationele Doelstellingen	Streefdoelen
<p>4.1 Publicaties op basis van het door het FWO gefinancierd wetenschappelijk onderzoek worden zo snel als mogelijk gratis en online toegankelijk. Op basis van een nulmeting zal in overleg met de Minister en het Departement een streefcijfer worden bepaald. De monitoring en rapportering hierover dient te gebeuren via FRIS. Hiervoor zullen de nodige afspraken worden gemaakt met de onthaalinstellingen. Deze nulmeting zal in 2020 worden uitgevoerd. Het streefcijfer wordt bepaald in de eerste helft van 2021.</p> <p>4.2 Data op basis van dat onderzoek worden publiekelijk ter beschikking gesteld volgens het principe 'zo open als mogelijk, zo gesloten als noodzakelijk'. Op basis van een nulmeting zal in overleg met de Minister en het Departement een streefcijfer worden bepaald. De monitoring en opvolging zal verlopen via FRIS. Hiervoor zullen de nodige afspraken worden gemaakt met de onthaalinstellingen. Het streefcijfer wordt bepaald in de eerste helft van 2021.</p>	<p>4.1 Het FWO behaalt jaarlijks de bepaalde streefcijfer(s) inzake open access publicaties. Op basis van de evaluatie van OD 4.1 kan dit streefcijfer jaarlijks mee evolueren met de evoluties op het terrein.</p> <p>4.2 In alle onlineformulieren voor mandaten en onderzoeksprojecten wordt een data-managementplan gevraagd waarin wordt aangetoond hoe dit principe wordt ingevuld. FWO behaalt jaarlijks de bepaalde streefcijfer(s) inzake open data. Op basis van de evaluatie van OD 4.2 kan dit streefcijfer jaarlijks mee evolueren met de evoluties op het terrein.</p>

4.3 Het FWO zal actief deelnemen aan het Flemish Open Science Board (FOSB).	
---	--

5. In de samenleving	
Operationele Doelstellingen	Streefdoelen
5.1 Het FWO sensibiliseert rond 'Responsible Research and Innovation (RRI)' door een vraag over dit aspect m.b.t. zowel de uitvoering als de resultaten van door het FWO gefinancierd wetenschappelijk onderzoek in de aanvraagformulieren op te nemen. Over de antwoorden op deze vraag wordt zowel intern als extern algemeen gerapporteerd.	5.1 Het FWO versterkt het draagvlak voor wetenschap met initiatieven rond wetenschapscommunicatie. Het FWO zal jaarlijks minstens drie initiatieven (mee) initiëren om het draagvlak voor wetenschap te versterken.
5.2 De huidige mogelijkheden tot intersectorale/internationaal mobiliteit worden behouden en zelfs uitgebreid voor zowel pre- als postdoctorale onderzoekers. Deze mogelijkheden en andere loopbaan-perspectieven worden duidelijk gecommuniceerd naar de aanvragers en de mandaathouders. Het FWO zal dit monitoren en er jaarlijks over rapporteren.	5.2 Het FWO zal jaarlijks minstens 20.000 contactmomenten hebben via verschillende communicatiekanalen.
5.3 Het FWO werkt verder mee aan de valorisatie van de Vlaamse Wetenschapsagenda, als verbindingsinstrument tussen wetenschap, maatschappij en onderzoeksdisciplines.	5.3 Het FWO zal zijn beleid verduurzamen. Onder meer de reglementering m.b.t. mobiliteit-(skredieten) wordt ten laatste in 2020 geënt, rekening houdend met de specifieke context van wetenschappelijk onderzoek, aan de regelgeving van de Vlaamse overheid op het vlak van duurzaamheid.
5.4 Met het oog op sensibilisering rond het belang van wetenschapscommunicatie wordt over de antwoorden op de vraag die daarover nu reeds in de aanvraagformulieren van het FWO wordt gesteld zowel intern als extern algemeen gerapporteerd.	

Naast deze SD's, OD's en streefdoelen omvat de samenwerkingsovereenkomst ook andere engagements. Dit betreft onder meer aan personeelsbeleid gerelateerde aspecten en principes van *good governance*. Verder wordt er ook verwachtingen vooropgesteld m.b.t. het herbekijken van het Vlaams Supercomputer Centrum, de positionering als strategische partner voor FRIS en eventuele aanvullende opdrachten waarmee de Vlaamse overheid het FWO kan belasten.

De samenwerkingsovereenkomst houdt verder bepaling in over de financiële engagements van de Vlaamse overheid, hoe deze middelen toegekend worden en hoe de middelen door het FWO aangewend dienen te worden. Tabel 1 biedt een overzicht van de Vlaamse middelen die sinds 2016 aan het FWO ter beschikking zijn gesteld.

Jaar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023(i)
Bedrag	M€ 321,606	M€ 350,254	M€ 337,205	M€ 346,666	M€ 364,641	M€ 487,214	M€ 474,419	M€ 409,163

Tabel 1, Overzicht Vastleggingskredieten van het FWO in miljoen euro (M€) voor de periode 2016-2023 (het bedrag voor 2023 is een indicatief begrotingsbedrag).

3.3 Ontwikkelingen in de beleidscontext

3.3.1 Regeerakkoord en beleidsnota 2019-2024

Ondertussen ging tijdens de periode 2019-2024 een nieuwe legislatuur van start waarvoor de algemene beleidsambities in het Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024¹³ zijn vastgelegd en deze die hierin zijn opgenomen wat betreft het beleidsdomein EWI, verder zijn vertaald in de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024¹⁴.

Met betrekking tot het FWO worden Open Science en interdisciplinair onderzoek hierbij als kernaspecten naar voren geschoven. Zo drukte de Vlaamse Regering de wens uit om voluit de kaart van Open Science in Europees verband te trekken, en de kennisinstellingen verantwoordelijk te maken om hierrond een beleid te voeren. Hiertoe werd onder meer de FOSB (Flemish Open Science Board)¹⁵ opgericht. Wetenschappelijk onderzoek, gefinancierd met publieke middelen dient immers zo snel mogelijk publiek toegankelijk te worden, volgens het principe 'zo open als het kan, zo gesloten als nodig'. Dit gaat zowel op voor toegang tot publicaties als voor toegang tot de achterliggende onderzoeksdata. De implementatie van het Open Science-beleid gebeurt in nauw overleg met alle betrokken actoren en stakeholders, en met voldoende aandacht voor het carrièrematig waarderen en valoriseren van een Open Science-mentaliteit, bijvoorbeeld via altmetrics.

Voorts stelt het Regeerakkoord voorop dat de positionering van de strategische programma's bij het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) geëvalueerd worden.

De Vlaamse Regering bevestigt ook haar voornemen om doctorandi beter voor te bereiden op een carrière buiten de academische wereld. Daarnaast wil de Vlaamse Regering nog meer inzetten op excellente samenwerkingsverbanden en uitwisselingsprogramma's met de beste onderzoeksinstellingen uit Europa en de wereld. Hierbij wordt de deelname van Vlaamse kennisinstellingen aan internationale programma's en participatie aan (inter)nationale onderzoeksinfrastructuur ondersteund, en wordt er voorzien in adequate ondersteuningsinstrumenten.

In samenwerking met het onderzoekslandschap (universiteiten, SOC's, Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen, speerpuntclusters, enz.) en het bedrijfsleven wil de Vlaamse Regering vanuit een strategisch langetermijnperspectief de Vlaamse roadmap voor onderzoeksinfrastructuur actualiseren. De Vlaamse Regering wil een strategisch kader uitwerken waarbij valorisatie en verbinding met het Vlaamse industriële ecosysteem als belangrijkste voorwaarde worden genomen. Tevens stimuleert de Vlaamse Regering samenwerking over instellingen en onderzoeksgroepen en -disciplines heen in functie van een betere benutting en het vergemakkelijken van de toegang voor ondernemingen tot deze infrastructuur. Het beheer van economisch relevante Vlaamse onderzoeksinfrastructuren, zoals het Vlaams Supercomputer Centrum, wordt toevertrouwd aan een onafhankelijk bestuur dat evenwichtig is samengesteld uit vertegenwoordigers vanuit zowel de industrie als de onderzoekswereld.

De Vlaamse Regering geeft hierin aan binnen het FWO een nieuw kanaal te willen lanceren voor transdisciplinaire projecten, waarbij niet vertrokken wordt vanuit een bepaalde discipline, maar vanuit een concreet probleem of fenomeen dat men over disciplines heen wil onderzoeken ("real world problems", bv. de 'convergence' projecten van MIT en de 'antidisciplinaire' aanpak van Carnegie Mellon University). Tevens ambieert de Vlaamse Regering een optimalisatie en vereenvoudiging van de procedures en programma's bij het FWO om tegemoet te komen aan de nood voor een transparant evaluatiekader met aanvaardbare slaagkansen in alle programma's.

¹³ Zie ook: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>

¹⁴ Zie ook: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beleidsnota-2019-2024-economie-wetenschapsbeleid-en-innovatie>

¹⁵ Zie ook: <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/flemish-open-science-board-fosb-opgericht>

Voorts wil de Vlaamse Regering werk maken van een strategische analyse over een optimale inpassing van de Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's) en sectorale innovatie-initiatieven of collectieve centra in het Vlaamse innovatie-ecosysteem en nemen voor de VWI's maatregelen om de toegang tot het Instrumentarium te verbeteren.

In het luik "Onderwijs" van het Regeerakkoord 2019-2024 wordt hierbij evenwel aangegeven dat de Vlaamse Regering binnen Europa wil blijven ijveren om wetenschappelijke publicaties maximaal te ontsluiten zonder hoge kosten voor de instellingen of voor de gebruiker en los van dure platformen. Hierbij wordt ook benadrukt dat het Nederlands als wetenschapstaal overeind moet blijven, om resultaten van wetenschappelijk onderzoek vlot in Vlaanderen te kunnen verspreiden. Het regeerakkoord stelt voorop dat onderzoek gefinancierd door Vlaanderen steeds vergezeld moet zijn van een beperkte vertaling in het Nederlands.¹⁶

Specifiek met betrekking tot het Odysseus-programma¹⁷ wordt aangegeven dat dit programma geëvalueerd dient te worden. Buitenlandse/internationaal gerenommeerde topwetenschappers dragen immers bij tot de uitbouw van grensverleggend innovatief onderzoek en versterken de internationale concurrentiepositie van Vlaanderen. Het aantrekken en verankeren van internationaal toptalent, waarbij de kennisinstellingen uitgebouwd en gepromoot worden als aantrekkelijke ecosystemen en waarbij gezorgd wordt voor een goede doorstroming van deze profielen naar onze industrie is dan ook belangrijk. De Vlaamse Regering geeft aan de Methusalem-financiering (binnen de BOF) en het Odysseus-programma (via FWO)¹⁸ in dit licht te willen evalueren.

Met betrekking tot het FWO benadrukt de beleidsnota dat het FWO de cruciale en onafhankelijk speler is voor de financiering van onderzoek op initiatief van de vorser. Binnen de verschillende programma's van het FWO m.b.t. fundamenteel onderzoek en met name mandaten en projecten fundamenteel onderzoek, ERC-opvangmandaten en kredieten aan navorsers, bewaakt de Vlaamse Regering de transparantie van het evaluatiekader en streeft ze naar aanvaardbare slaagkansen in alle programma's. Ook wordt werk gemaakt van de uitbreiding van het gebruik van het kwaliteitslabel 'Seal of Excellence' van de Europese Commissie binnen de FWO-kanalen.

De Vlaamse Regering wil ook de mobiliteit van de onderzoeker, zowel intersectoraal als internationaal, stimuleren, en dit voor zowel pre- als postdoctorale onderzoekers, onder andere via goede communicatie over loopbaanperspectieven naar aanvragers en mandaathouders bij het FWO toe. Het FWO dient deze mobiliteit ook te monitoren en er regelmatig over te rapporteren.

De Vlaamse Regering verwacht ook dat het FWO de mogelijkheden van partnerships in het EU-Kaderprogramma "Horizon Europe" optimaal zal benutten. Hierbij zal het FWO mogelijke partnerlanden periodiek evalueren om het aanbod zo goed mogelijk af te stemmen op de noden van de Vlaamse onderzoekers. De beleidsnota vermeldt ook dat het FWO in 2020 een nieuwe EOS-oproep zal organiseren. Het EOS-programma¹⁹ is gericht op samenwerkingsprojecten op vlak van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, tussen van de Vlaamse en Franstalige Gemeenschap en loopt in samenwerking met het F.R.S.-FNRS²⁰.

¹⁶ In de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie van het Vlaams Parlement werd hierover op 2 juni 2022 ook een vraag om uitleg (VOU) over behandeld, zie <https://www.vlaamsparlement.be/nl/-/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1639285/verslag/1643506>.

¹⁷ Zie ook: <https://www.fwo.be/nl/onderzoeksfinanciering/onderzoeksprojecten/odysseusprogramma/>

¹⁸ Het Odysseus-programma werd in de periode 2019-2020 hervormd. De Odysseus-middelen worden sindsdien niet meer via de BOF-sleutel verdeeld maar via projectoproepen waarbij het excellentieprincipe wordt gehanteerd.

¹⁹ Zie ook: <https://www.fwo.be/nl/onderzoeksfinanciering/onderzoeksprojecten/eos-onderzoeksproject/>

²⁰ Zie ook: <https://www.frs-fnrs.be/>

De beleidsnota herhaalt ook de eerder vermelde ambities inzake transdisciplinaire projecten uit het regeerakkoord en verwijst ook naar de evaluatie van de samenwerkingsovereenkomst in de loop van 2022-2023. Hierbij wordt evenwel aangegeven dat er tussentijds aandacht zal zijn voor monitoring op basis van de tevredenheidsmetingen en voor de verbetering van procedures en programma's. Waar mogelijk kunnen er aanpassingen gebeuren zodat doorbraakonderzoek, interdisciplinair onderzoek en onderzoekssamenwerking meer ruimte krijgen. In 2020 zal ook de evaluatie van de panelstructuur voor de mandaten en projecten fundamenteel onderzoek afgrond worden.

3.3.2 Beleids- en begrotingstoelichtingen

Het regeerakkoord en de beleidsnota worden jaarlijks verder geconcretiseerd in de beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT's).

In de BBT Economie, Wetenschap en Innovatie over het Begrotingsjaar 2020²¹ wordt het FWO onder de inhoudelijke structurelementen (ISE) "algemeen fundamenteel onderzoek", "domeinspecifiek fundamenteel onderzoek", "strategisch basisonderzoek" en "onderzoeksinfrastructuur" van het beleidsveld "wetenschappelijk onderzoek" telkens in een specifieke rubriek besproken. Deze rubrieken beperken zich tot een algemene omschrijving over de aanwending en herkomst van de middelen.

De omschrijving over de aanwending en herkomst van de middelen binnen de hierboven vermelde ISE's wordt hernomen in de BBT Economie, Wetenschap en Innovatie over het Begrotingsjaar 2021²². Op het vlak van overkoepelende doelstellingen, meer bepaald de doelstelling rond het optimaal inspelen op het Europese en internationale beleid, vermeldt de BBT dat het FWO en VLAIO de taak als National Contact Point (NCP) voor de Vlaamse bedrijven en onderzoeksinstellingen gezamenlijk zullen opnemen. Deze NCP is erop gericht om de Vlaamse deelname aan het Horizon Europe-programma proactief te begeleiden en te monitoren.

In de BBT Economie, Wetenschap en Innovatie over het Begrotingsjaar 2022²³ wordt aangestipt dat de Vlaamse Regering investeert in wetenschappelijke infrastructuur en topinstellingen. Er wordt 7,9 miljoen euro extra voorzien voor FWO ter versterking van het fundamenteel onderzoek met bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken. Voorts is het de bedoeling dat het FWO betrokken wordt in de ambitie van de bevoegde minister om een oplossing uit te werken zodat uitmuntende onderzoekers ook na hun emeritaat hun baanbrekend onderzoek kunnen voortzetten. Voorts wordt aangegeven dat het FWO de financiering van Vlaamse onderzoekers binnen het internationale WEAVE-programma²⁴ dient uit te breiden met bijkomende partnerlanden. Bij het FWO wordt ten slotte financiering voorzien om de Vlaamse onderzoeksgemeenschap te kunnen ondersteunen in de toegang tot de nieuwe Lumi-machine²⁵, de nieuwe Europese supercomputinginfrastructuur.

3.3.3 Compensatieregeling impact Covid-19

De coronapandemie raakte tal van instellingen tijdelijk in hun werking, onder andere door de maatregelen die de federale overheid nam om de gevolgen van het coronavirus te beperken. Voor een aantal instellingen in de beleidsvelden economie, wetenschappelijk onderzoek, innovatie en wetenschapscommunicatie, waaronder het FWO, werd er via de nota aan de Vlaamse Regering van 18 juni 2021 (VR 2021 1806 DOC.0667/1BIS) voorzien in steunmaatregelen.

²¹ Zie https://fin.vlaanderen.be/wp-content/uploads/2020/12/2020_BO_Beleids-en-begrotingstoelichting_Economie-Wetenschap-en-Innovatie.pdf

²² Zie https://fin.vlaanderen.be/wp-content/uploads/2020/12/2021_BO_Beleids-en-begrotingstoelichting_Economie-Wetenschap-en-Innovatie.pdf

²³ Zie https://fin.vlaanderen.be/wp-content/uploads/2021/11/2022_BO_Beleids-en-begrotingstoelichting_Economie-Wetenschap-en-Innovatie.pdf

²⁴ Zie ook: <https://www.fwo.be/weave>

²⁵ Zie ook: <https://www.lumi-supercomputer.eu/>

Voor FWO betrof dit middelen voor de verlenging van bepaalde onderzoeksmandaten. Onderzoekers ondervonden immers diverse vormen van hinder bij of onmogelijkheid tot het uitvoeren van hun onderzoeksactiviteiten waardoor sommigen hun onderzoekstermijn noodgedwongen moesten verlengen om tot resultaten te komen.

4 Doelstellingen en beoogde resultaten

4.1 Uitgangspunten voor de evaluatie

In de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 wordt in het kader van de doelstelling “een beleid gedreven door feiten en cijfers” het engagement aangegaan om de evaluatie-agenda van het departement nauwgezet uit te voeren. Hierbij wordt gespecificeerd dat de proportionaliteit van de evaluatie-aanpak in functie van de omvang van de betrokken organisaties en budgetten bekeken zal worden met het oog op het efficiënt besteden van tijd en middelen.

Dit engagement werd door de evaluatiecel van het Departement EWI geconcretiseerd in de eigen beleidsplanning voor de periode 2020-2024 en in een visienota inzake de rationalisatie van de evaluaties.

In deze documenten werden ook een aantal uitgangspunten²⁶ voor de uit te voeren evaluaties naar voren geschoven die in deze context worden toegepast:

- Alle evaluatiebepalingen (uit de regelgeving) dienen aan bod te komen.
- Evaluaties dienen te evolueren en te innoveren. “Platgetreden paden” worden vermeden.
- Evaluaties houden een goede balans tussen het ex-post- en het ex-anteperspectief. Concreet betekent dit dat het ex-anteperspectief meer aandacht moet krijgen en het ex-postperspectief beknopter wordt.
- Waar mogelijk/relevant wordt een systeembenadering ingebracht. Deze systeembenadering gaat in eerste instantie uit van het WTI-systeem en de beleidsdoelstellingenkaders waarin dit is ingebed.

Voorts werd in 2021 het Vlaamse overheidsbrede project “Vlaams Brede Heroverweging” (VBH) uitgevoerd. Dit project beoogde een grondige uitgavendoorlichting (spending review) en waar relevant een doorlichting van de kostendekkingsgraden binnen de Vlaamse begroting, met als doel de kwaliteit van de publieke financiën te verbeteren op vlak van efficiëntie en effectiviteit²⁷. Enerzijds zijn dit project en de analyses en rapporten ervan van belang als informatiebronnen²⁸ voor deze evaluatie. Zo werd in dit kader een impactanalyse uitgevoerd van het SBO-programma (strategisch basisonderzoek)²⁹ van het FWO³⁰. Anderzijds dienen de evaluatieresultaten ook input te kunnen leveren voor toekomstige uitgavedoorlichtingen. Het is immers de bedoeling op basis van de ervaringen met VBH in Vlaanderen op regelmatige basis uitgavensdoorlichtingen op te zetten.

4.2 Doelstellingen van de evaluatie

De bepalingen in het W&I-decreet en de samenwerkingsovereenkomst stellen voor de evaluatie geen expliciete doelstellingen voorop, anders dan dat het de bedoeling is om de algemene werking van het FWO te evalueren en de resultaten van de evaluatie in te zetten bij het bepalen van de voorwaarden voor een nieuwe samenwerkingsovereenkomst. Als basisaanpak voor de evaluatie wordt in de regelgeving vooropgesteld dat de algemene werking van het FWO geëvalueerd wordt op basis van de strategische doelstellingen, de operationele doelstellingen en de streefdoelen. Voorts omvat de samenwerkingsovereenkomst een aantal elementen waar de evaluatie in het bijzonder rekening mee dient te houden (art. 22 §2 – zie ook Sectie 2.2 van dit plan van aanpak).

²⁶ De eerste twee uitgangspunten waren eerder ook al geldig, maar worden hier ter herinnering hernomen.

²⁷ Zie: <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/vlaamse-brede-heroverweging-binnen-het-beleidsdomein-ewi-naar-een-integrale-duurzame-vlaamse>

²⁸ Zie: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/dossiers/dossiers/de-vlaamse-brede-heroverweging>

²⁹ Zie: <https://www.fwo.be/nl/nieuws/oproepen/sbo-projecten/>

³⁰ Zie: https://docs.vlaamsparlement.be/docs/begroting/brede-heroverweging/externe-studies/SBOimpactanalyse_VBH-rapport_10nov2021.pdf

Het uitgangspunt dat evaluaties dienen te evolueren en te innoveren, is eveneens van toepassing op deze evaluatie van het FWO. Het FWO werd in opdracht van het departement reeds in 2007 en in 2018 geëvalueerd. De evaluatie in 2018 omvatte zowel een individueel perspectief als een systeemperspectief. Ook voor de evaluatie van 2023 is dus een specifieke aanpak noodzakelijk, met aandacht voor hogergenoemde uitgangspunten (zoals nadruk op het ex-antelook en de hernieuwde inbreng van de systeembenadering). De evaluatie dient ook minstens terug te kijken op de evaluatie die in 2018 werd uitgevoerd.

4.3 Beoogde resultaten

Als resultaten van de evaluatie van het FWO worden minstens onderstaande elementen verwacht:

- Ex-postperspectief: een analyse en beoordeling over de periode (minstens) vanaf de start van het huidige samenwerkingsovereenkomst (2019) en vroeger indien relevant³¹ in termen van:
 - De wijze waarop het FWO zijn missie, (strategische en operationele) doelstellingen en bijkomende opdrachten heeft vervuld en dit zowel in functie van de samenwerkingsovereenkomst als in functie van de evoluerende beleidscontext;
 - Het gevoerde beleid en governance;
 - De geleverde prestaties en resultaten van het FWO, waaronder, maar niet beperkt tot, de mate waarin de in de samenwerkingsovereenkomst vermelde streefdoelen werden behaald;
 - De impact van het FWO op het wetenschappelijk onderzoek binnen Vlaanderen, met inbegrip van een bibliometrische analyse van het met FWO-middelen gefinancierde onderzoek en ten opzichte van andere beleidsinstrumenten en financieringsbronnen m.b.t. wetenschappelijk onderzoek, onder meer in termen van complementariteit, afstemming en synergie;
 - De regionale, nationale en internationale positionering en samenwerking;
 - Een systeemblik op de inpassing in en de bijdrage aan de beleidsdoelstellingenkaders (op verschillende niveaus), waaronder: het Vlaamse W&I-beleid, met het beleid inzake de financiering van wetenschappelijke onderzoek in het bijzonder en waaronder ook het aspect van wetenschapscommunicatie, Open Science en Open Data, kennisveiligheid³², interdisciplinariteit en onderzoeksinfrastructuur, het Vlaams beleid (Vizier 2030, Visie 2050), de European Innovation Scoreboard, de Regional Innovation Scoreboard, de EU-doelstellingen (waaronder de Green Deal en de evoluties op het vlak van *research assessment*³³), de SDG's, enz.;
 - De evolutie sinds het vorige evaluatiemoment in 2018.

- Ex-anteperspectief: een analyse en beoordeling van de toekomstplannen/het ontwerp van beleidsplan/strategisch plan van het FWO, met inbegrip van:
 - De door het FWO vooropgestelde doelstellingen, ambities en prestaties;
 - Het geplande beleid en governance;
 - De toekomstvisie van de Vlaamse overheid op het FWO als beleidsinstrument en ten opzichte van andere beleidsinstrumenten en financieringsbronnen m.b.t. wetenschappelijk onderzoek, onder meer in termen van complementariteit, afstemming en synergie;

³¹ De resultaten voor het jaar 2018 werden niet volledig meegenomen in de evaluatie van 2018 aangezien die evaluatie werd uitgevoerd in de eerste helft van dat jaar.

³² Dit betreft het voorkomen van ongewenste overdracht van kennis en technologie naar of inmenging van andere landen, zie hierover onder meer: <https://vlir.be/nieuws/kennisveiligheid/>

³³ Zie hierover onder meer: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/reforming-research-assessment-agreement-now-final-2022-07-20_en

- Het uitzetten van de toekomstplannen van het FWO tegenover de Vlaamse beleidsambities voor de toekomst en (mogelijke) evoluties in de beleids- en maatschappelijke context, met bijzondere aandacht voor de eerdergenoemde beleidsdoelstellingenkaders;
- Een systeemblik op de inpassing in en de bijdrage aan de beleidsdoelstellingenkaders (op verschillende niveaus), waaronder: het Vlaamse W&I-beleid, met het beleid inzake de financiering van wetenschappelijke onderzoek in het bijzonder en waaronder ook het aspect van wetenschapscommunicatie, Open Science en Open Data, kennisveiligheid, interdisciplinariteit en onderzoeksinfrastructuur, het Vlaams beleid (Vizier 2030, Visie 2050), de European Innovation Scoreboard, de Regional Innovation Scoreboard, de EU-doelstellingen (waaronder de Green Deal en de evoluties op het vlak van *research assessment*), de SDG's, enz.;
- Een evaluatie van de voorgestelde streefdoelen (of KPI's), zowel op het vlak van definiëring als het bepalen van de streefwaarden, in het licht van de vooropgestelde doelstellingen, de aansluiting bij beleidsdoelstellingen en indicatorenkaders (cf. supra).

➤ Conclusies en aanbevelingen.

Concreet moet de evaluatie leiden tot een eindrapportering waarin conclusies en aanbevelingen betreffende de toekomst zijn opgenomen en de resultaten van deze evaluatie zullen – conform de samenwerkingsovereenkomst – de basis vormen voor de onderhandelingen over een nieuwe samenwerkingsovereenkomst.

5 Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

5.1 Inhoudelijk

De evaluatie omvat in eerste instantie wat in de regelgeving (W&I-decreet, samenwerkingsovereenkomst, enz.) wordt vooropgesteld, maar is hier niet toe beperkt. De evaluatie dient ruimer te worden opgevat en dient rekening te houden met de beleidsontwikkelingen en de evolutie in de beleidscontext en dit op de verschillende (beleids)niveaus. Op het vlak van de vooropgestelde doelstellingen en verwachte resultaten is dit reeds in hoofdstuk 4 van dit plan van aanpak verduidelijkt en wordt dit verder gedetailleerd in de evaluatieluiken opgenomen in hoofdstuk 6.

Doorheen het plan van aanpak wordt “het FWO” als evaluatievoorwerp vermeld. Het FWO werkt echter vanuit verschillende invalshoeken (fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, strategisch basisonderzoek, enz.), naar verschillende doelgroepen (leeftijd, instelling, nationaliteit, gender, onderzoeksdisciplines, loopbaanfase, enz.) toe en via verschillende instrumenten (financiering van projecten, mandaten, infrastructuur, het toekennen van prijzen, enz.). In het kader de evaluatie dienen deze specifieke facetten op zich ook voldoende aan bod te komen, naast het FWO als geheel.

5.2 Tijds kader

De samenwerkingsovereenkomst stelt (art. 22) dat de evaluatie in de eerste helft van 2023 georganiseerd wordt en uiterlijk tegen **30 juni 2023** voltooid dient te zijn.

5.3 Evaluaties van andere en/of gerelateerd aan financieringsinstrumenten voor onderzoek

De evaluatie van het FWO zal parallel verlopen met deze van een aantal andere financieringsinstrumenten voor onderzoek, met name van de Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) en de interfaceactiviteiten en van de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF). Deze drie evaluaties zullen in dezelfde periode worden uitgevoerd en elk van deze evaluaties – en dus ook de evaluatie van het FWO – zal rekening moeten houden met de andere evaluaties en dit zowel vanuit inhoudelijk als praktisch oogpunt.

5.4 Input van het voorwerp van de evaluatie

Het FWO zal als input voor deze evaluatie een (compacte) zelfevaluatie opstellen. Deze zelfevaluatie omvat een ex-post- en een ex-ante luik op basis van de richtlijnen die als bijlage 1 bij dit plan van aanpak zijn opgenomen. Het is de bedoeling dat deze zelfevaluatie op een hoog aggregatieniveau wordt uitgewerkt en zich beperkt tot essentiële onderwerpen. Het FWO rapporteert immers jaarlijks omstandig aan het departement over de activiteiten en prestaties in het kader van de opvolging van de samenwerkingsovereenkomst en de uitbetaling van de subsidie. Ook voor de evaluatie geldt het in de samenwerkingsovereenkomst vermelde principe van de eenmalige bevraging (art. 18) en het (zo veel mogelijk) beperken van de administratieve lasten.

In overleg met het FWO werd afgesproken dat de verwachte zelfevaluatie tegen eind januari 2023 zal worden opgeleverd.

5.5 Input uit de onderzoekersbevraging

Het Departement EWI liet in de periode juni-juli 2022 een bevraging uitvoeren bij onderzoekers werkzaam in organisaties in Vlaanderen en/of Brussel, die onder meer betrekking had op onderzoeksfinanciering en op de onderzoekscarrière. Deze bevraging valt enerzijds te beschouwen als een “systeembevraging” en is vanuit dat oogpunt vergelijkbaar met de onderzoekersbevraging die het departement in 2018 liet uitvoeren

in het kader van de systeemevaluatie onderzoeksfinanciering die toen heeft plaatsgevonden³⁴. Anderzijds is de inhoud van de onderzoekersbevraging 2022 – en dit omwille van de evolutie in de beleidscontext sinds 2018 – anders ingevuld dan de eerdere bevraging. De onderzoekersbevraging 2022³⁵ is echter ook opgezet ter ondersteuning van een aantal evaluaties die in 2023 moeten plaatsvinden. Het betreft onder meer de evaluatie van het FWO.

De resultaten van de onderzoekersbevraging 2022 kunnen worden verdiept via het opzetten van focusgroepen en kunnen ook worden aangewend bij de exploratie van de systeemdimensie van onder meer de evaluatie van het FWO³⁶.

³⁴ Deze bevraging was gekoppeld aan de tevredenheidsbevraging die in 2018 heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de evaluatie 2018 van het FWO en was gericht naar alle onderzoekers die in de periode 2012-2017 een aanvraag voor financiering bij het FWO hadden ingediend.

³⁵ Deze bevraging werd aangeboden via een open link die via diverse actoren/partners in het W&I-landschap werd verspreid naar de onderzoekers werkzaam in hun organisatie/instelling (universiteiten, hogescholen, kennisinstellingen, bedrijven, enz.). Respondenten konden ook meegeven of ze bereid zijn deel te nemen aan een focusgroep ter verdieping van de enquêteresultaten.

³⁶ De bevraging bevatte een aantal generieke vragen over financieringsinstrumenten voor onderzoek en specifieke vragen over een aantal van deze instrumenten, waaronder het FWO.

6 Evaluatieluiken

Rekening houdend met de in de samenwerkingsovereenkomst omschreven specifieke punten betreffende de evaluatie, de doelstellingen en de elementen die minstens als resultaat van de evaluatie worden verwacht en de krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie indachtig, worden volgende evaluatieluiken naar voren geschoven. Deze luiken dienen in de evaluatie-opdracht te worden opgenomen maar vormen geen exhaustieve opsomming. De gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappingen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten.

Het is bovendien de bedoeling dat de evaluatie van het FWO verschillende dimensies belicht. Zoals eerder aangegeven betreft dit een ex-post- en ex-anteperspectief, maar ook: zowel een interne (vanuit het oogpunt van FWO zelf) als een externe invalshoek (door de ogen van doelgroepen, klanten, belanghebbenden, enz.); vanuit een lokaal, over regionaal, nationaal, Europees tot internationaal perspectief en zowel het FWO op zichzelf bekeken als in een systeemperspectief. Met systeemperspectief wordt bedoeld dat de evaluatie ook de systeemcontext in acht neemt, waarbij rekening gehouden wordt met andere actoren/instrumenten betreffende de financiering van wetenschappelijk onderzoek en dit op verschillende beleidsniveaus en binnen verschillende doelstellingskaders.

6.1 Ex-postluik

Het ex-postluik van de evaluatie wordt uitgevoerd op een hoog aggregatieniveau. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van de beschikbare rapporteringen en de reeds door FWO uitgevoerde metingen, evaluaties en beoordelingen. Tevens wordt er rekening mee gehouden dat de beleidsdoelstellingen evolueren en tegenwoordig niet noodzakelijk identiek zijn aan de beleidsdoelstellingen die bij de start van de samenwerkingsovereenkomst golden.

6.1.1 Beleidsplanning en -realisatie

In dit luik wordt verwacht dat nagegaan wordt in welke mate en op welke wijze het FWO zijn missie, strategische en operationele doelstellingen en opdrachten die neergelegd zijn in de samenwerkingsovereenkomst, bepalingen die opgenomen zijn het W&I-decreet en doelstellingen die uitgezet zijn in beleidsdocumenten zoals het regeerakkoord of de beleidsnota, heeft gerealiseerd (of verwacht om te realiseren) over de periode 2019-2023. De verwachte analyse en beoordeling dient te gebeuren rekening houdend met het ruime beleidskader en de evoluerende beleidscontext, en rekening houdend met alle facetten van het FWO. Een specifiek element hierbij is de evaluatie van het Odysseus-programma (zoals vermeld in het regeerakkoord, zie Sectie 3.3.1).

Daarnaast wordt – vanuit een extern perspectief – de beleidsplanning en realisatie ervan beschouwd tegen de achtergrond van het systeem/de systemen waarin het FWO was en is ingebed. Hieronder vallen onder meer de beleidsdoelstellingskaders die reeds onder Sectie 4.3 werden vermeld, zoals wetenschapscommunicatie, RRI, Open Science en Open Data, kennisveiligheid³⁷, interdisciplinariteit, onderzoeksinfrastructuur, het Vlaams beleid (Vizier 2030, Visie 2050), de European Innovation Scoreboard, de Regional Innovation Scoreboard, de EU-doelstellingen (waaronder de Green Deal, evoluties op het vlak van *research assessment*), de SDG's, enz.;

Ontwikkelingen op het vlak van *research assessment* sturen erop aan dat bij de evaluatie van onderzoek, onderzoekers en onderzoeksorganisaties de diversiteit van de output, praktijken en activiteiten die leiden tot het versterken van de kwaliteit en de impact van onderzoek (beter) erkend worden. Hiertoe zou de evaluatie van onderzoek zich voornamelijk op kwalitatieve analyses moeten baseren, met een centrale rol

³⁷ Zie hierover onder meer: <https://vlir.be/nieuws/kennisveiligheid/>

voor peer-review, en ondersteund worden door verantwoord gebruik van kwantitatieve indicatoren. Dit evaluatielukkig dient na te gaan in welke mate het FWO hier reeds rond werkte (als aanzet over hoe hier in de toekomst mee omgegaan kan worden, wat dan weer eerder bij het ex-antelukkig aansluit). Dit speelt voor het FWO bv. in het feit dat wetenschappelijke excellentie een onvoldoende onderscheidende rol kan maken bij de beoordeling van de onderzoeksvoorstellen om de onderzoeksmiddelen te verdelen. Er zijn immers meer wetenschappelijk excellente onderzoeksvoorstellen dat er middelen beschikbaar zijn. Daarnaast brengt een (te) laag slaagpercentage risico's mee zoals een mogelijke demotivatie bij de onderzoekers. Bovendien blijkt wetenschappelijke excellentie alleen een te enge invalshoek te zijn voor interdisciplinaire of interuniversitaire onderzoeksprojecten of om onderzoek op een duurzame manier te financieren.

Via de externe blik is het de bedoeling dat in de evaluatie wordt nagegaan in welke mate de strategische doelstellingen – in de beschouwde periode – aansloten bij en bijdroegen tot de beleidsdoelstellingen op de verschillende niveaus en in relatie tot andere actoren binnen dit systeem/deze systemen. Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met andere beleidsinstrumenten en financieringsbronnen – zoals de BOF – m.b.t. wetenschappelijk onderzoek, onder meer in termen van complementariteit, afstemming en synergie. Hierbij dient onder meer aandacht uit te gaan naar het effect van de FWO-middelen die op projectmatige basis worden toegekend ten opzichte van de andere middelen van de instellingen.

6.1.2 Werking en governance

Dit evaluatielukkig focust op de werking, aansturing en governance van het FWO tijdens de voorbije periode en uiteraard in het licht van de – evoluerende – strategische (beleids)doelstellingen, alsook de operationele doelstellingen en opdrachten. Hierbij dienen ook de verschillende facetten – invalshoeken, doelgroepen, instrumenten (zie ook Sectie 5.1) – aan bod te komen. Dit dient in de evaluatie bv. bekeken te worden in het licht van strategische doelstelling 2 “Duidelijke en vlotte procedures”, en hoe dit binnen de verschillende instrumenten door het FWO wordt toegepast en hoe dit eventueel verbeterd kan worden (indien van toepassing). Op het vlak van de financiering van onderzoeksinfrastructuren kan onder meer ingegaan worden op de procedureverschillen tussen de financiering van (middel)zware onderzoeksinfrastructuur en internationale onderzoeksinfrastructuur. In de procedure voor internationale onderzoeksinfrastructuur worden de consortia bv. gevraagd om businessplannen op te stellen terwijl dit voor (middel)zware onderzoeksinfrastructuur niet gebeurt.

De – evoluerende – strategische (beleids)doelstellingen indachtig, wordt binnen dit luik ook ingegaan op de samenwerking met en positionering en betrokkenheid van de – evoluerende – doelgroepen, van het FWO. Het FWO evolueerde en evolueert steeds meer tot een “huis van de onderzoeker”, ongeacht het type instelling waartoe de onderzoeker behoort. Binnen dit evaluatielukkig dient dan bijvoorbeeld ook te worden nagegaan of iedere onderzoeker (ongeacht zijn instelling) dezelfde mogelijkheden krijgt bij het FWO in de verschillende instrumenten en de betrokkenheid of vertegenwoordiging van alle doelgroepen binnen het FWO ook mee-evolueerde.

Dit evaluatielukkig omvat tevens een financiële analyse. Deze analyse gebeurt op een geaggregeerd, beschouwend niveau, is niet bedoeld als audit, en bouwt verder en overstijgt het niveau van het nazicht van de jaarlijkse financiële rapportering. De financiële analyse is er in elk geval op gericht om in grote lijnen conclusies te trekken over de aanwending van de overheidsmiddelen door het FWO (conform de in de samenwerkingsovereenkomst opgenomen bepalingen) en de resultaten en de meerwaarde die hieruit voortvloeien. Voorts is het ook de bedoeling dat de financiële analyse rekening houdt met en een inzicht geeft in de verschillende inkomstenstromen (zie ook Sectie 3.1.1) naast deze van de Vlaamse overheid. Er dient dus specifieke aandacht te worden besteed aan de middelen die het FWO kan inzetten voor de realisatie van zijn beleidsdoelstellingen, en dit in termen van zowel eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid als middelen afkomstig van andere partijen

De financiële analyse dient ook rekening te houden met de verschillende facetten van het FWO, zoals de – evolutie in – de verhouding tussen de verschillende doelgroepen, types onderzoek, enz. Daarnaast houdt de financiële analyse ook rekening met de maatregelen die ten gunste van het FWO genomen werden in het kader van het compenseren van COVID-19, in het kader van Vlaamse Veerkracht, en andere mogelijke mechanismen via welke weg er bijkomende middelen naar het FWO zijn gegaan in de periode van de samenwerkingsovereenkomst.

Binnen dit evaluatielook wordt ook nagegaan hoe werd omgesprongen met de aanbevelingen en conclusies uit de vorige evaluatie en tot welke ontwikkelingen dit leidde op het vlak van o.a. de aansturing, het personeelsbeleid, het financieel beleid en het communicatiebeleid, uiteraard eveneens binnen een wijzigende (beleids)context.

6.1.3 Prestaties en Impact

Binnen dit luik worden de resultaten, prestaties en impact van het FWO geëvalueerd en dit zowel voor het FWO als geheel als voor zijn verschillende facetten. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van de strategische en operationele doelstellingen die in de samenwerkingsovereenkomst zijn vastgelegd. Voorts worden ook andere taken en verwachtingen uit de samenwerkingsovereenkomst of die in onderling overleg met de Vlaamse overheid zijn opgenomen, hierbij in rekening gebracht. Eveneens conform de evaluatiebepalingen, is het de bedoeling om voor onder meer dit evaluatielook een benchmark uit te voeren met vergelijkbare instellingen waaruit inzichten getrokken kunnen worden voor de toekomst (link met ex-antelook).

Voor het beoordelen van de prestaties van het FWO, worden uiteraard de streefdoelen geanalyseerd, maar op zich is dit onvoldoende om een volledig en kwalitatief beeld te krijgen van de resultaten en impact van de instelling. Dit evaluatielook neemt ook een langere periode in beschouwing dan strikt de samenwerkingsperiode.

Hierbij wordt uiteraard maximaal gebruik gemaakt van de jaarlijkse rapportering hierover die in de samenwerkingsovereenkomst wordt gevraagd, zowel op het vlak van streefdoelen als op het vlak van meer kwalitatieve elementen.

Binnen dit evaluatielook dient tevens gebruik gemaakt te worden van de monitoring die het FWO zelf uitvoert van de eigen programma's, hun tevredenheidsbevraging en van de informatie en data die omtrent de financiering van onderzoek via het FWO in FRIS opgenomen is. In het kader van de evaluatie wordt tevens een bibliometrische analyse opgesteld door ECOOM van door het FWO gefinancierd onderzoek. Hierbij dient ook ingegaan te worden op de ambitie van de Vlaamse Regering om het Nederlands als wetenschapstaal te behouden (zie ook Sectie 3.3.1).

Binnen dit evaluatielook wordt ook verwacht dat relevante resultaten uit de onderzoekersbevraging 2022 (zie Sectie 5.5) worden benut.

In het geheel van de evaluatie van de prestaties en impact van het FWO dient rekening gehouden te worden met de ontwikkelingen op het vlak van de *research assessment*, waarbij er onder meer aandacht moet zijn voor de diversiteit van de output, praktijken en activiteiten die leiden tot het versterken van de kwaliteit en de impact van onderzoek.

6.2 Ex-antelook

Zoals reeds is aangehaald onder de uitgangspunten voor de evaluatie (Sectie 4.1), is het de bedoeling dat dit toekomstgericht evaluatielook minstens een even belangrijk deel van de evaluatie vormt als het ex-postluik. De evaluatieresultaten dienen immers maximaal relevant te zijn voor de beleidsvoorbereiding, de onderbouwing en verantwoording van de verdere beleidsvoering en als leeraspect voor zowel het FWO, de Vlaamse overheid als de betrokken actoren.

Naast het trekken van lessen uit het verleden en deze te vertalen als leerpunten voor de toekomst worden binnen het ex-antelukkig van de evaluatie ook de toekomstvisies op het FWO beoordeeld. In eerste instantie betreft dit de visie van het FWO zelf. Hiertoe is in de zelfevaluatie een ex-antelukkig voorzien. Concreet stelt het FWO hiertoe een ontwerp van strategisch plan op voor een volgende vijfjarige periode (2024-2028). Daarnaast stelt ook de Vlaamse overheid een toekomstvisie op over het FWO en de beleidskaders waarbinnen het FWO zich als beleidsinstrument situeert. Deze beide visies worden getoetst aan de bevindingen uit de evaluatie. Het is niet de bedoeling dat in het kader van de evaluatie het FWO en de Vlaamse overheid al met elkaar in dialoog treden over de toekomst. Het is de bedoeling dat elke partij eerst lessen en conclusies trekt uit de aanbevelingen, bemerkingen en suggesties die uit de evaluatie als geheel voortvloeien.

Ook voor het ex-antelukkig van de evaluatie geldt dat dit zowel benaderd moet worden voor het FWO als instelling op zich (bv. ook op het vlak van organisatieaspecten, waaronder duurzaamheid, wendbaarheid en veerkracht) – en rekening houdend met verschillende facetten van het FWO (zoals benadrukt in Sectie 5.1) – als binnen een ruimere beleidscontext en maatschappelijke ontwikkelingen, met bijzondere aandacht voor de eerder opgesomde beleidsdoelstellingenkaders die reeds onder Sectie 4.3 werden vermeld, zoals wetenschapscommunicatie, RRI, interdisciplinariteit, enz.

Dit evaluatielukkig richt zich naast de toekomstige werking, aansturing en governance, eveneens op de voorgestelde strategie, de hieraan verbonden doelstellingen, ambities en prestaties/resultaten en op de te realiseren impact. Voor wat de maatschappelijke impact betreft, wordt verwacht dat er strategieën worden ontwikkeld en voorgesteld gericht op het realiseren van dergelijke impact (“paden naar maatschappelijke impact”). Hierbij wordt ook in rekening gebracht dat het FWO ingebed is in een ruimere context en daarom dient ook de toekomstige interactie, samenwerking en netwerking met andere actoren en stakeholders in de evaluatie aan bod te komen. Bij de beoordeling en analyse van de voorstellen in het ex-antelukkig van de zelfevaluatie van het FWO en bij het geven van aanbevelingen hieromtrent dient ook rekening gehouden te worden met initiatieven en acties van andere (beleids)actoren. Zo kan bv. een verdere uitbreiding van de scope/doelgroep van het FWO, zoals een voorstel rond het uitbreiden van het programma Strategisch Basisonderzoek in het kader van de evaluatie niet aan bod komen zonder dit ruimer te kaderen, zoals ten opzichte van de innovatiemandaten van VLAIO³⁸.

Binnen dit ex-ante lukkig wordt ook gebruik gemaakt van de benchmark met andere gelijkaardige instellingen om lessen te trekken voor de toekomst.

Voor de toekomstige opvolging van het FWO is het zeker aangewezen dat de streefdoelen die nu in de samenwerkingsovereenkomst vermeld zijn, geëvalueerd worden. Hierbij dient onder meer rekening gehouden te worden met de ontwikkelingen en evoluties in o.a. de werking en de ambities van het FWO zelf en in het beleidskader en de systeemcontext. Voor de toekomst zijn gefundeerde aanbevelingen voor een set van kwantitatieve en kwalitatieve streefdoelen aangewezen. De streefdoelen dienen sowieso geëvalueerd te worden op het vlak van o.a. hun relevantie, bruikbaarheid en mogelijkheden tot het vereenvoudigen van de rapportering en het verlagen van de rapporteringslasten voor het FWO richting de Vlaamse overheid.

6.3 Conclusies en aanbevelingen

Hierbij worden de conclusies uit de verschillende luiken samengebracht en aangewend om tot een rapportering te komen met aanbevelingen voor een nieuwe, geoptimaliseerde samenwerking met het FWO. Deze eindrapportering omvat minstens een beschrijving van de beleidscontext, geeft een toelichting over

³⁸ Zie: <https://www.vlaio.be/nl/subsidies-financiering/innovatiemandaten>

de evaluatiecontext en -aanpak, een overzicht van de ingezette methodes en middelen, de uitgevoerde analyses en de eraan verbonden beoordelingen en een overzicht van conclusies en aanbevelingen.

Daarnaast geeft de eindrapportering een beoordeling over de toekomstplannen van en voor FWO.

Zoals ook opgenomen in de regelgeving is het de bedoeling dat de resultaten van de evaluatie onder meer gebruikt worden bij de onderhandelingen over een volgende samenwerkingsovereenkomst.

7 Evaluatieonderdelen, -methodologieën en procedure

7.1 Onderdelen van de evaluatie en methodologieën

De evaluatie dient te bestaan uit een ex-postluik en een ex-anteluik, en een goed evenwicht tussen beide luiken is essentieel bij de uitvoering ervan. Wat inhoudelijk in beide luiken aan bod moet komen, wordt toegelicht in Hoofdstuk 6.

De methodologieën die bij de uitvoering van de evaluatie minstens aan bod moeten komen, zijn:

- Documentenstudie.
- Interviews – consultatie van de betrokkenen: het FWO, de Vlaamse overheid, partners en andere actoren binnen de verschillende beleidsthema's of -systemen, enz.
- Benchmark.
- Toekomstgerichte methodologieën ter ondersteuning van het ex-anteluik van de evaluatie.
- Een systeembenadering van de omgeving en de beleidskaders waarin het FWO zich bevindt (zowel ex post als ex ante).

De werkzaamheden in het kader van deze evaluatie moeten leiden tot een globale eindrapportering waarvan de inhoud in grote lijnen wordt omschreven in Sectie 6.3.

7.2 Procedure

7.2.1 Bronnen

De volgende bronnen worden voor de evaluatie reeds als relevant beschouwd: de samenwerkingsovereenkomst 2019-2023, de regelgeving zoals onder meer vervat in het W&I-decreet, beleidsnota's en beleidsbrieven, het evaluatierapport van de voorgaande evaluatie (de individuele en van het systeem), andere relevante (systeem)evaluaties, de jaarverslagen en andere rapporteringsdocumenten en de zelfevaluatie die door het FWO wordt opgesteld. Uiteraard is deze opsomming niet limitatief.

In het kader van deze evaluatie zullen de bevoegde Vlaamse beleidsactoren (in eerste instantie (de dossierbehandelaar(s) bij) het Departement EWI en het kabinet van de bevoegde minister) een toekomstvisie opstellen met betrekking tot het FWO. Deze toekomstvisie zal ook als bron ter beschikking gesteld worden van de evaluatie en dient gericht ingezet te worden met het oog op een weloverwogen advies over de toekomst van het FWO.

7.2.2 Evaluator

Voor de uitvoering van deze evaluatie zal een beroep gedaan worden op een externe consultant. Deze consultant zal worden aangesteld via de aanbesteding van een overheidsopdracht voor de uitvoering van bovenvermelde evaluatie. De consultant zal het FWO beoordelen conform de evaluatieluiken hoger gedefinieerd en rekening houden met de doelstellingen, de verwachte resultaten van de evaluatie en de onderscheiden evaluatiedimensies.

Van de consultant wordt verwacht dat hij bij de uitvoering van zijn opdracht de onderscheiden evaluatieluiken vertaalt in een set van samenhangende en relevante evaluatievragen en in zijn werkplan voor uitvoering methodologieën aanwendt die tegemoetkomen aan de doelstellingen van de evaluatie en leiden tot de beoogde resultaten ervan en dit rekening houdend met de onderscheiden evaluatiedimensies. Verder zal de consultant bij de uitvoering van de evaluatieopdracht een beroep moeten doen op verschillende vormen van expertise en diverse stakeholders moeten raadplegen om de opdracht tot een goed einde te kunnen brengen.

De consultant moet alle onderdelen van de evaluatie op zich nemen en minstens de bronnen aanwenden die ter beschikking staan van deze evaluatie.

7.2.3 Verloop

De evaluatie wordt begeleid door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (met name van de evaluatiecel binnen de afdeling Strategie en Coördinatie en van de afdeling Onderzoek) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de minister in de hoedanigheid van waarnemer opgenomen in de stuurgroep. De externe consultant wordt uitgenodigd om deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

De stuurgroep staat eveneens in voor de validatie van de interviewlijsten, tussentijdse resultaten, rapporten en andere stukken, voorstellen en/of andere op te leveren resultaten. De stuurgroep staat in voor het toezicht op en de begeleiding van het evaluatieproces. Dit betekent dat de stuurgroep waakt over het correcte verloop van het evaluatieproces en kan dit zo nodig bijsturen. De stuurgroep bewaakt tevens de kwaliteit van het geleverde werk en hiertoe vindt de rapportering over de evaluatie plaats aan de leden van de stuurgroep.

Tevens ziet de stuurgroep erop toe dat de externe consultant de evaluatieopdracht uitvoert in overeenstemming met de bepalingen van het opdrachtbestek en dat de werkzaamheden resulteren in een eindrapport met concrete aanbevelingen die inpasbaar zijn in de regelgeving.

De werking van de stuurgroep is neergelegd in een huishoudelijk reglement.

Op de eerste stuurgroepvergadering wordt ook het evaluatievoorwerp (in casu vertegenwoordigers van het FWO) uitgenodigd zodat betrokkenen kennis kunnen nemen van de aanpak die de externe consultant voor de uitvoering van de evaluatieopdracht voorstelt en ook om een aantal afspraken te kunnen maken.

Vooraleer de stuurgroep de eindrapportering finaal valideert, krijgt het evaluatievoorwerp de mogelijkheid om het ontwerp van eindrapportering na te lezen met het oog op de verbetering van materiële fouten. Vastgestelde materiële fouten moeten altijd verbeterd worden en conclusies of aanbevelingen die erop gebaseerd waren, moeten overeenkomstig aangepast worden. Voor het nazicht met het oog op de verbetering van materiële fouten krijgt het evaluatievoorwerp een week tijd en de verwachte periode waarin dit nazicht moet uitgevoerd worden, wordt ruim op voorhand aan het evaluatievoorwerp meegedeeld, zodat deze werkzaamheden opgenomen kunnen worden in de eigen planning.

Voor de dagelijkse opvolging van de evaluatiewerkzaamheden is een operationele werkgroep ingesteld. Deze bestaat uit de dossierbehandelaar voor de evaluatie (en zijn/haar back-up) die behoren tot de evaluatiecel en uit de dossierbehandelaar voor het FWO.

Het (enige) aanspreekpunt (SPOC) voor alle betrokkenen bij de evaluatie is de eerder vermelde dossierbehandelaar voor de evaluatie.

7.2.4 Nazorg

In het kader van de kwaliteitsbewaking en dit zowel wat betreft de dienstverlening van de evaluatiecel aan de beleidsvoorbereidende entiteiten en aan het voorwerp van evaluatie, is het de bedoeling om systematisch na afloop van een evaluatie een kwaliteitscontrole van het proces te maken. Hiervoor zal de evaluatiecel de betrokken partijen waaronder het voorwerp van de evaluatie uitnodigen voor een nazorggesprek. Dit gesprek staat geheel los van de inhoudelijke uitkomst van de evaluatie, het gaat hier louter over het procesmatige aspect van de evaluatie. Uiteraard staat het de geëvalueerde(n) vrij ook hun mening te geven omtrent het inhoudelijke aspect maar dit is hier niet het kader voor.

7.3 Planning

De indicatieve planning voor de verdere voorbereiding en uitvoering van de evaluatie:

- Plan van aanpak, november 2022
- Afstemmen plan van aanpak met het FWO, begin december 2022
- Aanbesteding evaluatie-opdracht, december 2022
- Aanleveren van de zelfevaluatie door het FWO: januari 2023
- Aanleveren van de bibliometrische analyse door ECOOM, eind december 2022
- Gunning evaluatie-opdracht, midden januari 2023
- Start evaluatie, eerste stuurgroepvergadering, begin februari 2023
- Ontwerp van tussentijds rapport (door de consultant en) voor de stuurgroep, begin april 2023
- Tweede stuurgroepvergadering, midden april 2023
- Ontwerp van eindrapportering voor de stuurgroep, eind mei 2023
- Derde stuurgroepvergadering, eerste helft juni 2023
- Nazicht van het ontwerp van eindrapportering op materiële fouten, tweede helft juni 2023
- Finale versie eindrapportering, eind juni 2023
- Mededeling van de resultaten aan de directe betrokkenen (conform de communicatiestrategie, zie ook hoofdstuk 10 van dit Plan van Aanpak) betreffende (de resultaten van) beleidsevaluaties), begin juli 2023
- Afsluitend overleg met presentatie over evaluatie en doorstart naar voorbereiding voor een nieuwe samenwerkingsovereenkomst (dit overleg vormt de overgang van beleidsevaluatie naar beleidsvoorbereiding), juli 2023
- Nazorggesprek over het verloop van de evaluatie, midden oktober 2023

8 Informeren van en afstemming met het evaluatievoorwerp

Op 16 mei 2022 werd een – online – overleg georganiseerd tussen vertegenwoordigers van het departement (evaluatiecel en dossierbehandelaar voor het FWO) en vertegenwoordigers van het FWO. Hierbij werden zowel de evaluatiepraktijk als de grote lijnen voor de aanpak van de geplande evaluatie toegelicht. Op basis van de dialoog tijdens dit overleg werd onderhavig plan van aanpak verder uitgewerkt.

Na validering binnen het departement werd dit concrete plan van aanpak en de richtlijn/leidraad voor het opstellen van de zelfevaluatie (bijlage 1) op 14 december 2022 aan het FWO toegelicht. Hierbij werd het FWO ook om feedback gevraagd m.b.t. de voorgestelde timing en de verwachte op te leveren resultaten van de evaluatie.

De bespreking van het plan van aanpak met de vertegenwoordigers van het FWO, gaf geen aanleiding tot wijziging van het ontwerpdocument. Er werden enkel een beperkt aantal elementen mondeling verduidelijkt.

9 Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie

9.1 Algemeen

Zoals aangegeven in de voorgaande secties van dit plan van aanpak (o.a. Sectie 7.2.2) wordt voor de uitvoering van de evaluatie onder meer een beroep gedaan op een externe consultant.

De consultant zal worden aangesteld via een aanbestedingsprocedure. Het is de bedoeling betreffende procedure in december 2022 op te starten. De evaluatiecel van de afdeling Strategie en Coördinatie (ASC) staat in voor het geheel van (de afhandeling van) de aanbestedingsprocedure van de opdracht van de consultant. Dit omvat zowel het voortraject, de eigenlijke aanbestedingsprocedure als de opvolging van de uitvoering van de opdracht.

9.2 Beschikbaarheid van documenten

Volgende informatie zal ter beschikking worden gesteld aan de consultant, hetzij als bijlage bij het bestek, hetzij op de relevante website, hetzij elektronisch op te vragen bij het departement:

- Publieke documenten, of ter beschikking voor het opstellen van de offerte:
 - De samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 met het FWO;
 - Het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en de wijzigingen aan betreffend decreet³⁹;
 - De besluiten van de Vlaamse Regering m.b.t. het FWO⁴⁰;
 - Regeerakkoorden, beleidsnota's en beleidsbrieven, beleids- en begrotingstoelichtingen⁴¹;
 - Informatie over het FWO, via <https://www.fwo.be>;
 - Diverse adviezen, (VARIO, SERV, andere) betreffende onderzoeksfinanciering (cf. websites adviesorganen), waaronder het KVAB Standpunt over onderzoeker-gedreven wetenschap⁴²;
 - Analyses en rapporten in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging (zie ook Sectie 4.1)⁴³;
 - Het OESO-rapport "Resourcing Higher Education in the Flemish Community of Belgium"⁴⁴.
 - Vorige evaluaties van het FWO of andere relevante evaluatierapporten⁴⁵;

³⁹ Via Vlaamse Codex: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1018085¶m=inhoud>

⁴⁰ Het Besluit van de Vlaamse Regering van 10 november 2011 betreffende de subsidiëring door het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1021098¶m=inhoud>), omvat bepalingen over de subsidiëring van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek en zware en middelzware onderzoeksinfrastructuur; het Besluit van de Vlaamse Regering tot regeling van de toekenning van doctoraatsbeurzen voor de uitvoering van projecten van strategisch basisonderzoek van 29 mei 2009 (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1018296¶m=informatie>); het Besluit van de Vlaamse Regering voor de financiering van toegepast biomedisch onderzoek met een primair maatschappelijke finaliteit van 15 september 2006 (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1015208¶m=informatie>); het Besluit van de Vlaamse Regering houdende de instelling van een financieringskanaal voor het strategisch basisonderzoek in Vlaanderen van 3 oktober 2010 (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1012144¶m=informatie>); Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de regels voor de thematische oproep voor de bio-economie bij het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen (FWO) van 9 juli 2021 (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1035869¶m=informatie>)

⁴¹ Via <https://www.vlaanderen.be/publicaties> of <http://www.vlaamsparlement.be>

⁴² Via: <https://kvab.be/nl/standpunten/onderzoeker-gedreven-wetenschap>

⁴³ Via: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/dossiers/dossiers/de-vlaamse-brede-heroverweging> en <https://fin.vlaanderen.be/externe-studies/>

⁴⁴ Via: <https://doi.org/10.1787/3f0248ad-en>

⁴⁵ Via <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleidsevaluaties>

- Ter beschikking vanaf de plaatsing van de opdracht:
 - Strategisch plan 2019-2023 van het FWO;
 - De jaarlijkse rapportering van het FWO aan het Departement EWI;
 - Relevante beslissingen van en nota's/mededelingen aan de Vlaamse Regering;
 - De zelfevaluatie van het FWO, met inbegrip van het ontwerp van strategisch plan 2024-2028;
 - De bibliometrische analyse (uitgevoerd en opgesteld door ECOOM);
 - De toekomstvisie opgesteld door de beleidsmakers;
 - De resultaten van de onderzoekersbevraging 2022;

10 Communicatiebeleid

Zoals vastgelegd in de communicatiestrategie voor beleidsevaluaties⁴⁶ van het Departement EWI, wordt een evaluatierapport pas publiek vanaf het moment dat het beslissingsproces over de toekomst van het evaluatievoorwerp is afgerond.

Tijdens de periode daarvoor is het eindrapport vertrouwelijk en wordt het enkel ter beschikking gesteld aan de direct betrokken partijen, nl. de bevoegde minister, de leden van de stuurgroep die de evaluatie heeft begeleid en (vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp.

In principe kan het FWO kan na de afronding van de evaluatieprocedure een beroep doen op de externe consultant om de resultaten van de evaluatie toe te lichten aan (vertegenwoordigers van) het FWO, conform de hierboven omschreven communicatiestrategie. Hiervoor wordt een optie voorzien bij de aanbesteding voor deze evaluatieopdracht.

⁴⁶ Zie <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/strategisch-beleid/beleidsevaluaties/wat-beleidsevaluatie>

Bijlage 1 Richtlijn/leidraad voor de zelfevaluatie van het FWO

Inleiding

De evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert, voorziet standaard in het opstellen van een zelfevaluatie door “het voorwerp van de evaluatie”. De zelfevaluatie bestaat zowel uit een terugblik (ex-postluik van de zelfevaluatie) als een vooruitblik (ex-anteluid van de zelfevaluatie).

Deze evaluatiepraktijk is ook doorvertaald in de evaluatiebepalingen in de samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 tussen de Vlaamse Gemeenschap en het FWO.

Omdat het FWO, net zoals de meeste te evalueren instellingen, jaarlijks omstandig rapporteert, is het de bedoeling om de zelfevaluatie op een zo hoog mogelijk aggregatieniveau te houden. Bij het opstellen van de gevraagde zelfevaluatie, kan – waar mogelijk en nuttig – altijd verwezen worden naar al bestaande documenten of beschikbare gegevens (uit jaarverslagen, op de website, andere rapportering, enz.). Het is niet de bedoeling dergelijke informatie te reproduceren.

De bedoeling van deze zelfevaluatie is om het FWO toe te laten een ex-postreflectie t.a.v. de afgelopen periode (vanaf 2019 t.e.m. 2023, en dit voor zover informatie over het laatste jaar beschikbaar is/zal zijn) op te stellen en op basis hiervan ook een aantal krachtlijnen uit te zetten voor de toekomst (een vooruitblik op de periode vanaf 2024 tot 2028 of zelfs verder), wat in de praktijk neerkomt op een ontwerp van strategisch plan of beleidsplan voor een volgende samenwerkingsovereenkomst.

De eigenlijke evaluatie 2023 van het FWO die in het plan van aanpak ter zake wordt uiteengezet, wordt opgezet vanuit twee dimensies (met name ex post en ex ante) en vanuit twee perspectieven, met name de instelling op zich (intern perspectief) en de instelling als actor in het Vlaamse W&I-beleid en dit gesitueerd binnen de beleidscontext(en) (extern perspectief; cf. systeemblik).

De evaluatie van het FWO zoals vooropgesteld in het plan van aanpak omvat zowel een beoordeling van het FWO zelf als van zijn activiteiten. Bij de ex-postbeoordeling van het FWO ligt de nadruk op strategie (planning en realisatie), werking en governance, en organisatorische aspecten, terwijl bij de beoordeling van de activiteiten de nadruk eerder zal liggen op behaalde resultaten, impact, kwaliteit van het geleverde werk, interactie met stakeholders/doelgroepen/klanten/andere actoren, enz. Een belangrijk deel van de evaluatie is gericht op de toekomst en omvat onder meer een analyse en beoordeling van de toekomstplannen van het FWO in relatie tot de toekomstplannen van de beleidsmakers en dit op verschillende beleidsniveaus (cf. systeemblik). Er wordt verwacht dat het FWO in het ex-anteluid van zijn zelfevaluatie rekening houdt met de doelstellingenkaders op deze verschillende beleidsniveaus en aantoon hoe zijn toekomstplannen erop inspelen en ertoe bijdragen.

Om de zelfevaluatie op te stellen, **kan** het FWO uitgaan van onderstaande richtlijn/leidraad die is onderverdeeld in een aantal thema's. Deze thema's worden (soms) aangevuld met een aantal vragen die illustratief zijn ten aanzien van het thema in kwestie. Het is **niet** de bedoeling dat de opgestelde zelfevaluatie deze vragen afzonderlijk beantwoordt, maar wel om op basis van de beschreven thema's en de (eventueel) onderliggende vragen in de finale documenten voldoende elementen aan te reiken om elk thema te onderbouwen en in te vullen.

Ex-postluik van de zelfevaluatie

Terugblik op conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie

In dit deel van de zelfevaluatie wordt een reflectie verwacht op de vorige evaluatie van 2018 van het FWO en de systeemevaluatie onderzoeksfinanciering van 2018 en wat daaruit werd geleerd, welke aanbevelingen wel of niet bruikbaar bleken, wat wel of niet geïmplementeerd werd en waarom (niet), en wat de conclusies

hierover achteraf zijn. Vanzelfsprekend hoeft dit element van de zelfevaluatie niet noodzakelijk apart verwerkt te worden maar kan het geïntegreerd worden in de bespreking van specifieke thema's.

Beleidsplanning en -realisatie/rol, positie en meerwaarde

In dit onderdeel wordt in eerste instantie een korte toelichting verwacht bij het eigen beleid en hoe dit is/was ingebed/afgestemd op de beleidsdoelstellingen, en dit zowel in de Vlaamse als de ruimere (internationale) (beleids)context en hoe dit beleid ten uitvoer werd gebracht.

Verder wordt een toelichting verwacht bij de manier waarop het eigen beleid al of niet werd bijgesteld in het licht van de evoluerende beleidscontext en/of de maatschappelijke context, de doelstellingen en specifieke taken en opdrachten waarvan sprake in de samenwerkingsovereenkomst/de beleidsnota en beleids- en begrotingstoelichtingen, enz. In dit verband dient bijzondere aandacht te gaan naar de bijdragen die het FWO heeft geleverd tot de realisatie van de (evoluerende) beleidsdoelstellingen (Vlaams/ruimer), maar ook naar de mate waarin en de wijze waarop de eigen beleidsdoelstellingen werden gerealiseerd of verwacht mag worden dat deze gerealiseerd zullen worden tegen het eind van 2023 en eventueel waarom (niet).

Specifieke aandacht dient te worden besteed aan de middelen die het FWO kan inzetten voor de realisatie van zijn beleidsdoelstellingen, en dit in termen van zowel eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid als middelen afkomstig van andere partijen.

Op een hoger aggregatieniveau dienen ook de rol, positie en meerwaarde van het FWO in de internationale beleidscontext te worden toegelicht en geduid, waarbij bovenstaande aspecten/elementen – en dit waar nuttig en relevant – aan bod moeten komen.

Dit onderdeel wordt bij voorkeur ook uitgewerkt vanuit zowel een intern als een extern perspectief en zowel op zichzelf als vanuit een systeemperspectief. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van het Vlaamse W&I-systeem, vervolgens het globale Vlaamse beleid (huidig, Visie 2050 en Visie 2030) en nog ruimer (EU, globaal) en dit specifiek voor wat betreft de eerder vermelde beleidsdoelstellingenkaders die reeds onder Sectie 4.3 van het plan van aanpak werden vermeld, zoals wetenschapscommunicatie, open science en open data, RRI, interdisciplinariteit, enz.

Werking, governance en aansturing

Dit onderdeel heeft in eerste instantie betrekking op de werking, governance en aansturing van het FWO, zowel als geheel als in haar verschillende facetten (zie Sectie 5.1 van het plan van aanpak), en dit zowel vanuit een intern als een extern perspectief. Het interne perspectief heeft in hoofdzaak betrekking op de interne werking, governance en aansturing. Vanuit een extern perspectief en dit in eerste instantie ten aanzien van de Vlaamse overheid als subsidieverstrekker, is de werking, governance en aansturing van het FWO geregeld op basis van de samenwerkingsovereenkomst 2019-2023 en de beleidsplanning van het FWO voor diezelfde periode. Dit vertaalt zich in strategische en operationele doelstellingen en in een set van streefdoelen die samen met een financiële beoordeling gebruikt worden voor de jaarlijkse opvolging. Vanuit dat oogpunt wordt verwacht dat het FWO de genoemde regelgeving bekijkt en reflecteert over de externe opvolging in de afgelopen periode. Specifiek kan het FWO dit vanuit de streefdoelen en de neergezette resultaten analyseren en beoordelen.

In dit onderdeel is het verder de bedoeling dat het FWO een eigen inschatting geeft van de werking en het functioneren over de voorbije periode. Aspecten die in dit onderdeel, m.b.t. het FWO aan bod komen, hebben vooral betrekking op de organisatie, de beleidsvoering (d.i. planning, personeelsbeleid, financieel beleid, communicatiebeleid, enz.) door het FWO, de realisatie van de (strategische en operationele) doelstellingen en (aanvullende) opdrachten, de bijdragen tot het beleid, de samenwerking met de doelgroepen en andere belanghebbenden.

Specifieke aandacht dient ook te worden besteed aan de middelen die het FWO kan inzetten voor de realisatie van de doelstellingen waarbij een onderscheid gemaakt dient te worden tussen de eigen middelen, middelen afkomstig van de Vlaamse overheid en middelen afkomstig van andere partijen.

Resultaten, prestaties en impact

Binnen dit luik worden de resultaten, prestaties en impact van het FWO geëvalueerd en dit zowel voor het FWO als geheel als voor zijn facetten. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van de strategische en operationele doelstellingen die in de samenwerkingsovereenkomst zijn vastgelegd. Voorts worden ook andere taken en verwachtingen uit de samenwerkingsovereenkomst of die in overleg met de Vlaamse overheid zijn opgenomen hierbij in rekening gebracht.

De belangrijkste resultaten en de impact die het FWO, zowel als geheel als ten aanzien van haar verschillende facetten, in de beschouwde periode realiseerde, kunnen worden opgesomd en toegelicht. Hierbij kan ingegaan worden op kwantitatieve resultaten (bv. de streefdoelen), maar ook en vooral op de kwalitatieve realisaties en impact.

SWOT-analyse

Uitgaande en aansluitend op de voorgaande thema's kan een SWOT-analyse worden opgesteld, voor het FWO als geheel en voor de verschillende facetten van het FWO, die vervolgens kan aangewend worden bij het uitwerken van het ontwerp van strategisch plan voor de komende periode (2024-2028).

Richtinggevende vragen voor het opstellen van de SWOT-analyse:

- Wat zijn volgens het FWO de sterke/zwakke punten van: het FWO op zich, de beleidscontext waarin het FWO zich situeert, de werking en de activiteiten, de prestaties en impact en waarom?
- Welke aandachtspunten zijn er en welke verbeterpunten stelt het FWO voor t.a.v. de huidige regelgeving (W&I-decreet, samenwerkingsovereenkomst of andere regelgeving) in relatie tot zijn werking en waarom? Wat is het oordeel van het FWO over de praktische modaliteiten van de regelgeving (bv. in termen van planning, bijsturing, administratieve opvolging, rapportering, praktische toepassing ervan, enz.)?
- Welke conclusies trekt het FWO met betrekking tot de voorbije periode voor wat betreft de werking van het FWO zelf en de ontplooiende activiteiten?
- Welke opportuniteiten/uitdagingen stellen er zich volgens het FWO wat betreft (de uitwerking en/of ontwikkeling van) zijn beleid en werking, de activiteiten hierin en het (eventueel) ingezette instrumentarium en waarom?
- Hoe zijn de sterktes/zwaktes/opportuniteiten/uitdagingen geëvolueerd sinds de vorige (zelf)evaluatie?
- Andere suggesties/opmerkingen/aanvullingen betreffende de voorbije periode?

Ex-anteluid van de zelfevaluatie

Op basis van het ex-postgedeelte van de zelfevaluatie en rekening houdend met de huidige beleidscontext – van lokaal tot internationaal – en regelgeving enerzijds en de te verwachten evoluties in de beleids- en maatschappelijke context anderzijds, is het de bedoeling dat het FWO een ontwerp van strategisch plan of beleidsplan opstelt voor de periode 2024-2028.

Het ontwerp van strategisch plan of beleidsplan voor de periode 2024-2028 bevat minstens een missie, strategische doelstellingen, afstemming op beleidsdoelstellingen en regelgeving (Vlaams, internationaal en waar van toepassing), operationele doelstellingen (activiteiten), een voorstel voor een set van streefdoelen of KPI's (kwantitatief en kwalitatief en inclusief streefwaarden), complementariteit, afstemming en synergie met andere actoren, en dit telkens met een verantwoording van de voorgestelde keuzes. Het beleidsplan geeft ook aan hoe er aansluiting wordt voorzien op concrete beleidsthema's of beleidsdoelstellingskaders.

Dit kunnen de thema's zijn waar het FWO reeds rond werkt of geacht wordt te werken, maar dat kan ook aangevuld worden met nieuwe thema's of een andere invulling van bestaande thema's op basis van een eigen inschatting van het FWO. Dit wordt zowel benaderd vanuit het perspectief van het FWO als geheel, als vanuit de verschillende facetten (invalshoeken, doelgroepen, instrumenten, enz.) van het FWO.

Het voorstel houdt hierbij expliciet rekening met de systeemdimensie en haakt daarom in op de doelstellingenkaders waarin deze systemen zijn ingebed. Hierbij wordt trapsgewijze uitgegaan van het W&I-beleid, met het beleid inzake de financiering van wetenschappelijke onderzoek in het bijzonder en waaronder ook het aspect van wetenschapscommunicatie, Open Science en Open Data, kennisveiligheid, interdisciplinariteit en onderzoeksinfrastructuur, het Vlaams beleid (Vizier 2030, Visie 2050), de European Innovation Scoreboard, de Regional Innovation Scoreboard, de EU-doelstellingen (waaronder de Green Deal en de evoluties op het vlak van *research assessment*⁴⁷), de SDG's, enz..

Het ontwerp van strategisch plan 2024-2028 dient op budgettair vlak minstens rekening te houden met een scenario van constant beleid, wat overeenkomt met de bestendinging van de huidige financiële inbreng in termen van de toegekende subsidies.

Verder gaat het ontwerpplan ook uit van de conclusies en aanbevelingen van de vorige evaluatie en van de SWOT-analyse) die werd opgesteld op basis van het ex-postluik van de zelfevaluatie en geeft het aan hoe de zwakke/sterke punten kunnen worden weggewerkt/benut. Tevens gaat het uit van de geïdentificeerde opportuniteiten en uitdagingen en geeft het aan hoe deze maximaal kunnen worden benut/aangegaan. In het bijzonder dienen hierbij zowel de regionale beleidscontext en -ontwikkelingen als de internationale beleidscontext en -ontwikkelingen in overweging te worden genomen, evenals het systeemperspectief (cf. supra).

Het ontwerp van strategisch plan bevat naast bovenstaande elementen ook suggesties tot vereenvoudiging/aanpassingen van de regelgeving, de rapportering en opvolging, governance en aansturing, enz. Er wordt met andere woorden verwacht dat het FWO ook aanbevelingen formuleert t.a.v. de overheid betreffende een model voor (externe) aansturing (bv. op basis van een buitenlands model waar het FWO zich aan wil/kan spiegelen), t.a.v. het W&I-beleid in het algemeen, onderzoeksfinancieringsmechanismen of m.b.t. specifieke beleidsthema's. Hierbij dient ook de internationale context in overweging te worden genomen.

⁴⁷ Zie hierover onder meer: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/reforming-research-assessment-agreement-now-final-2022-07-20_en